

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Černá Hora jako kandidátská země Evropské unie
Montenegro as a Candidate Country of the European Union

Student: Bc. Michaela Kulhavá

Vedoucí diplomové práce: Ing. Iva Honová, Ph.D.

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Michaela Kulhavá**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210T004 Eurospráva
Specializace: 00 Eurospráva
Téma: **Černá Hora jako kandidátská země Evropské unie**
Montenegro as a Candidate Country of the European Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Politika rozšiřování Evropské unie
3. Černá Hora a její integrační tendence
4. Zhodnocení předpokladů pro přijetí Černé Hory do EU a efekty spolupráce
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

CABADA, Ladislav. *Aktuální výzvy evropského integračního procesu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 295 s. ISBN 978-80-7380-289-9.

FŇUKAL, Miloš. *Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 211 s. ISBN 978-80-244-3251-9.

STOJAROVÁ, Věra. *Security Perspectives on the Western Balkan Countries*. Brno: Centre for the Study of Democracy and Culture, 2010. 123 s. ISBN 978-80-7325-232-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iva Honová, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

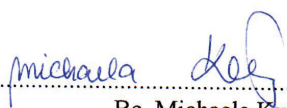

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.“

Ostrava, 25. 4. 2014

.....
Bc. Michaela Kulhová

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce Ing. Ivě Honové, Ph. D., za odborný dohled a spolupráci.

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. POLITIKA ROZŠÍŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	7
2.1 Postoje k rozšiřování EU	8
2.1.1 Eurooptimismus	8
2.1.2 Euroskepticismus	9
2.2 Přístupová kritéria	9
2.3 Fáze přístupového procesu	11
2.4 Speciální proces přistoupení pro země západního Balkánu	14
2.5 Pomoc kandidátům připravujícím se na členství v EU	16
3. ČERNÁ HORA A JEJÍ INTEGRAČNÍ TENDENCE	20
3.1 Historie Černé Hory od 1. světové války	21
3.2 Integrace Černé Hory do Severoatlantické aliance	22
3.2.1 Vztahy NATO a Černé Hory	24
3.3 Členství Černé Hory ve Světové obchodní organizaci.....	25
3.4 Členství Černé Hory v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě	26
3.5 Začlenění Černé Hory do Středoevropské dohody o volném obchodu.....	27
3.5.1 Vznik a vývoj CEFTA.....	28
3.5.2 CEFTA v současnosti.....	30
4. ZHODNOCENÍ PŘEDPOKLADŮ PRO PŘIJETÍ ČERNÉ HORY DO EU A EFEKTY SPOLUPRÁCE.....	37
4.1 Cesta Černé Hory do Evropské unie	37
4.2 Plnění přístupových kritérií.....	40
4.2.1 Politická kritéria	40
4.2.2 Ekonomická kritéria	42
4.2.3 Schopnost dostát svým závazkům vyplývajícím z členství v EU	46

4.3 Zhodnocení současného stavu přístupových kritérií	48
4.4 Čerpání finančních prostředků z EU	49
4.5 Srovnání Černé Hory s Chorvatskem.....	50
5. ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	
SEZNAM ZKRATEK	
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	
SEZNAM PŘÍLOH	

1. ÚVOD

Integrační seskupení Evropské unie trvá již více než 50 let. Za celou dobu trvání docházelo k postupnému rozšiřování této organizace, kdy z původních šesti členů je dnešních dvacet osm. Hlavním cílem evropské integrace je spolupráce členských zemí, které mají hájit zájmy vlastních obyvatel a zachovávat mír v Evropě. V balkánské oblasti je navíc hlavním smyslem Evropské unie rozšířit oblast míru, stability, prosperity a svobody. Válečný stav západního Balkánu byl totiž v devadesátých letech minulého století spojený s evidentními válečnými zločiny, které Evropa nezažila od druhé světové války. Celkově vždy byla tato část Evropy považována za velice problematickou, a tak vznikla obava, že by mohla ohrožovat i zbytek Evropy.

Samostatný proces přistoupení k Evropské unii je nelehký a velmi komplikovaný. Příprava na vstup do EU je poměrně složitá procedura, trvající zpravidla několik let. Je potřeba projít několika kroky, vyhovět všem přístupovým kritériím (politická, ekonomická a schopnost dostát svým závazkům), a v neposlední řadě také přijímat kompromisy, které jsou pro vstup do Evropské unie důležité. Přístupový proces začíná předložením žádosti žadatelské země o vstup do Evropské unie do rukou Rady EU a končí ratifikací smlouvy o přistoupení všemi členskými státy EU. Jakmile tato smlouva vstoupí v platnost, stane se daná země novou zemí Evropské unie.

Cílem této práce je čtenáři přiblížit problematiku politiky rozšiřování Evropské unie, uvést základní charakteristiku Černé Hory, její integrační tendence a členství v řadě významných mezinárodních organizací. Dále pak zhodnotit předpoklady pro přijetí Černé Hory do Evropské unie na základě plnění jednotlivých přístupových kritérií a kapitol *acquis communautaire*. V souvislosti s touto diplomovou prací byla stanovena hypotéza „Černá Hora

Práce je členěna do pěti kapitol, z nichž první a pátou tvoří úvod a závěr. Druhá kapitola s názvem „Politika rozšiřování Evropské unie“ bude zaměřena na problematiku evropské integrace, její historický vývoj, postupné rozšiřování, až po vznik dnešní Evropské unie. Následně jsou zde čtenáři představena kodaňská (přístupová) kritéria, která musí žadatelská země před vstupem do Evropské unie splnit. Z důvodu zaměření diplomové práce i na Černou horu, bude tato kapitola pojednávat také o jednotlivých fázích přístupového procesu, včetně speciálního procesu přistoupení pro země západního Balkánu.

Třetí kapitola „Černá Hora a její integrační tendence“ představí geografickou, historickou a ekonomickou charakteristiku Černé Hory. Dále bude kapitola poukazovat

na propojenost přípravy na členství v EU a NATO s činnostmi Černé Hory v mezinárodních organizacích. V poslední části této kapitoly jsou blíže popsány vztahy mezi Evropskou unií a západním Balkánem.

Ve čtvrté kapitole bude popsán samotný přístupový proces a důležité milníky Černé Hory na její cestě do Evropské unie. V závěru kapitoly bude Černá Hora srovnána s Chorvatskem z hlediska plnění jednotlivých kapitol *acquis communautaire*.

Předposlední čtvrtá kapitola „Zhodnocení předpokladů pro přijetí Černé Hory do EU a efekty spolupráce“ je stěžejní kapitolou diplomové práce, která zhodnotí konkrétní předpoklady přijetí Černé Hory do Evropské unie. Postupně budou v kapitole uvedeny všechny důležité milníky Černé Hory při její cestě do EU od roku 2006, kdy získala nezávislost, až po současnost. Budou zde vyhodnocena jednotlivá přístupová kritéria, vývoj jejich plnění a současný stav přístupových jednání. Ze získaných informací bude autorka vyvozovat predikce vstupu Černé Hory do Evropské unie, výhody a nevýhody z toho plynoucí, a možnou budoucnost země v tomto integračním seskupení.

V diplomové práci bude použita metoda analýzy a komparace.

i přes krizi je politika rozšiřování dobrým řešením a zůstává jednou z nejefektivnějších politik EU. Tím, že se zaměřuje na základní oblasti – boj s korupcí, udržitelnou správu ekonomických záležitostí, volnost projevu a médií, lidská práva a ochranu menšin – posiluje politickou a hospodářskou stabilitu v kandidátských zemích a EU jako celku [2].“

2.1 Postoje k rozšiřování EU

Od samého počátku sjednocování Evropy byly na integraci zaujímány různé postoje a názory. Lidé, pocházející z různých sociálních i politických vrstev, nedokázali zaujmout jednotné stanovisko. Předem nebylo zcela jasné, na kolik bude evropská integrace úspěšná, jak se bude dále vyvíjet, ani zda bude plnit stanovené cíle. Nejdůležitějším z vytyčených cílů byla spolupráce členských zemí, prostřednictvím které budou země hájit zájmy vlastních obyvatel a zachovávat mír v Evropě. Dopředu šlo jen velmi těžce odhadnout, jak budou tyto cíle naplňovány.

V souvislosti s výše uvedeným jsou tak na rozšiřování evropské unie zastávány nejčastěji dva protichůdné názory – eurooptimismus a euroskepticismus.

2.1.1 Eurooptimismus

Označení „eurooptimismus“, jak již z části názvu *-optimismus* vyplývá, zaujímá pozitivní postoj k Evropské unii, její integraci a funkci [3]. Zastánci tohoto názoru se snaží o podporu evropské integrace, posilování pravomocí institucí EU, a důležitá je pro ně i evropská ústava. Na Evropu je pohlíženo jako na mocného světového hráče, proto chtějí, aby se angažovala v oblasti vědy, výzkumu a všeho, co by zvyšovalo její konkurenceschopnost a pomohlo jí získat komparativní výhodu³. Eurooptimisté věří, že úzká spolupráce států v rámci evropské integrace je účinným nástrojem k řešení aktuálních problémů světa, jako jsou např. stárnutí populace, otázka ochrany životního prostředí, bezpečnost výrobků a potravin, atd.

Eurooptimismus se objevuje ve dvou podobách. Jednoznačná podpora evropské integrace, bez jakékoliv kalkulace výhod či nevýhod národních zájmů, získala označení *tvrdý eurooptimismus*. Tito eurooptimisté prosazují přenesení národní suverenity států na nadnárodní instituce EU. Mírnější forma bývá označována jako „měkký“ či „umírněný“ eurooptimismus. V tomto případě je evropská integrace podporována, ale s ohledem

³ Situace v mezinárodním obchodě, kdy jsou náklady alternativ národního hospodářství při výrobě určitého statku nižší než u jiných ekonomik.

na národní zájmy. Postoj je hodnocen jako pragmatický, podpora integrace není automatická, dochází k ní až po zhodnocení a posouzení dopadů na vlastní zájmy zúčastněných [4].

2.1.2 Euroskepticismus

Na opačné straně stojí proti eurooptimistům *euroskeptici*. Ti zastávají myšlenku „méně Evropy“ a jsou pro omezení pravomocí Evropské unie. Prosazují návrat těchto pravomocí na úroveň národního státu. Euroskepticismus je výrazem nedůvěry v pozitivní efekty integrace, a tedy i v integraci samou [3]. Nevěří v proces evropské integrace, ani v to, že by dokázal řešit současné světové problémy a zajistit základní cíle, tedy mír, stabilitu a prosperitu.

Také euroskepticismus lze rozdělit do dvou skupin. Velice negativní postoj k evropské integraci se označuje jako „tvrdý“ euroskepticismus. Zastánci této podoby euroskepticismu odmítají celý integrační proces a požadují jeho úplné zastavení, či alespoň zablokování jeho podstatné části. Zastánci podoby „mírného“ euroskepticismu, sice mají negativní postoj k evropské integraci, ale její negativní dopady považují za napravitelné [5].

Samotný proces přistoupení k Evropské unii je nelehký a velmi komplikovaný proces. Je potřeba projít několika kroky, vyhovět všem přístupovým kritériím, a v neposlední řadě také strpět řadu ústupků, které jsou pro vstup do Evropské unie důležité. V následující části této diplomové práce bude přiblížen postup, který musí země žádající o vstup do Evropské unie podstoupit, neboť tento proces je Evropskou unií daný. Budou rozebrána přístupová kritéria i samotné fáze přístupového procesu.

2.2 Přístupová kritéria

Přístupová kritéria, nazývána také *kodaňská kritéria*, určují podmínky, které musí země splnit, aby mohla vstoupit do Evropské unie. Tato kritéria byla přijata 22. června 1993 v Kodani při přípravě na rozšíření Evropské unie a vyžadovala „...aby uchazečská země dosáhla stability institucí zaručujících demokracii, zákonnost, zajištění lidských práv a respektování a ochrany lidských menšin, měla fungující tržní hospodářství a byla schopna odolávat konkurenčním tlakům a tržním silám v rámci Unie, byla schopna převzít závazky vyplývající z členství, včetně plnění cílů politické, hospodářské a měnové unie.“ (Závěry předsednictva ze zasedání Evropské rady v Kodani, 1993) [6].

Přístupová kritéria lze podle podmínek, které musí země splnit, rozdělit do tří skupin – politická kritéria, ekonomická kritéria a schopnost dostát svým závazkům.

Politická kritéria vyžadují institucionální stabilitu, demokracii a právní stát, a dodržování lidských práv a respektování menšin. *Ekonomická kritéria* požadují funkční tržní hospodářství a schopnost vydržet tlak konkurence v rámci vnitřního trhu EU. *Kritérium schopnosti dostát svým závazkům* je definováno jako schopnost dostát závazkům plynoucím ze členství v EU, a to včetně účasti na hospodářské a měnové unii.

Ucházet se o členství v Evropské unii může v podstatě jakákoliv evropská země, podmínkou však je, že tato země respektuje zásady svobody, právního státu, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod, neboť na těchto hodnotách je Evropská unie založena (článek 2 a 49 Smlouvy o Evropské unii) [7]. Každý evropský stát, který uzná tyto hodnoty a zaváže se k jejich podpoře, může požádat o členství v Evropské unii, a to tak, že podá svou žádost Radě Evropské unie.

Článek 2 Smlouvy o Evropské unii – „*Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.*“

Článek 49 Smlouvy o Evropské unii – „*Každý evropský stát, který uznává hodnoty uvedené v článku 2 a zavazuje se k jejich podpoře, může požádat o členství v Unii.*“

Na každé rozšíření Evropské unie se musí připravit nejen stát či státy, které budou do EU vstupovat, ale také samotná Evropská unie, která musí mít pro nově přijaté členy kapacitu, aby byla schopna tyto členy absorbovat při zachování dynamiky integračního procesu (tato myšlenka byla zdůrazněna na summitu EU v Lucemburku v prosinci 1997). Členství v Evropské unii není nárokovatelné a nijak vynutitelné. Je to právě Evropská unie, kdo rozhoduje o tom, zda kandidátská země splňuje potřebná kritéria pro vstup do EU, a zda je také samotná Evropská unie připravená na vstup nového člena či členů [8].

V období 1973 – 1995, tedy v období prvního až čtvrtého rozšíření, neměly země vstupující do Evropské unie stanoveny žádné speciální podmínky, které by musely před vstupem do EU splnit. Vycházelo se pouze z obecně platných pravidel stanovených v zakládajících smlouvách. V té době k EU přistoupila Velká Británie, Irsko a Dánsko (první rozšíření v roce 1973), Řecko (druhé rozšíření, 1981), Portugalsko a Španělsko (třetí rozšíření, 1986) a Rakousko, Finsko, Švédsko (čtvrté rozšíření, 1995). Vstup ani jedné z těchto zemí nebyl problémový a pro Evropskou unii nepředstavoval žádnou komplikaci.

Až v souvislosti s pátým rozšířením, kdy roku 2004 do EU vstoupila Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko, upravila EU podmínky vstupu do EU, neboť přistupující země byly ze střední a východní Evropy, kde v té době byla politická i ekonomická situace odlišná od již existujících členů Evropské unie. Proto byla v té době platná *kodaňská kritéria* z roku 1993 na zasedání Evropské rady v Madridu v roce 1995 potvrzena a doplněna o podmínku převzetí legislativy EU, tzv. *acquis communautaire*. Hlavní myšlenkou tohoto nového kritéria bylo, aby budoucí členové EU byli schopni implementovat celou legislativu EU do své vnitrostátní legislativy [9].

Jak již bylo zmíněno, o tom, zda země vstoupí do EU, rozhodne sama Evropská unie. Na summitu v Madridu v roce 1995 byla vyslovena myšlenka, že pro každou kandidátskou zemi bude vypracováván posudek (nazýván *Posudek Evropské komise k žádosti kandidátských zemí o přijetí do EU*), na základě kterého Evropská unie zhodnotí připravenost země na vstup do EU. Tento návrh vešel v platnost roku 1997, kdy bylo Evropské komisi nařízeno tyto posudky vydávat. Zároveň je Evropská komise povinna informovat Radu EU a Evropský parlament o pokroku kandidátských zemí prostřednictvím *výročních strategických dokumentů a zpráv o dosaženém pokroku v jednotlivých zemích* [10].

2.3 Fáze přístupového procesu

Příprava na vstup do EU je poměrně složitá procedura, trvající zpravidla několik let. Přístupový proces začíná oficiálně podáním přihlášky, kdy žádost o vstup do EU může podat každá evropská země, která respektuje zásady a hodnoty, na kterých stojí EU, tak, jak je vymezeno v člancích 2 a 49 Smlouvy o Evropské unii. Podané přihlášce však zpravidla předchází existence dlouhodobého bilaterálního vztahu mezi EU a státem ucházejícím se o členství.

Žadatelský stát, tedy země, která usiluje o vstup do EU, předloží svou žádost Radě EU. O této podané žádosti je současně informován také Evropský parlament a národní parlamenty všech členských zemí Evropské unie. Rada EU také požádá Evropskou komisi o vypracování zprávy, ve které bude zhodnocena připravenost země na vstup do EU a plnění kodaňských kritérií. Jestliže je stanovisko Evropské komise k připravenosti dané země kladné, pak Rada EU rozhoduje o zahájení přístupových vyjednávání jednomyslně, a to po obdržení souhlasu Evropského parlamentu, který rozhoduje většinou hlasů všech svých členů.

Článek 49 Smlouvy o EU - *Žadatelský stát podává svou žádost Radě, která rozhoduje jednomyslně po konzultaci s Komisí a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu, který se usnáší většinou hlasů všech svých členů. Kritéria pro přistoupení, na nichž se dohodne Evropská rada, budou zohledněna* [11].

Veškeré podmínky přistoupení a úpravy smluv a institucí, které souvisí s členstvím, jsou předmětem dohody mezi členskými státy a danou kandidátskou zemí. Tato dohoda nebo smlouva o přistoupení podléhá ratifikaci všech smluvních států [12].

Ke každé žádosti o přistoupení do Evropské unie vypracovává Evropská komise stanovisko a Rada EU rozhodnutí, kterým je žádajícímu státu přidělen status kandidátské země. V současné době má Evropská unie pět *kandidátských zemí*, a to Srbsko, Černou Horu, Turecko, Island a Bývalou jugoslávskou republiku Makedonii (FYROM) [13].

Získání tohoto statusu však nutně neznamena okamžité zahájení jednání o přistoupení. Aby tato jednání mohla být zahájena, musí kandidátská země splňovat již výše zmíněná přístupová (kodaňská) kritéria. Jakmile jsou tato kritéria splněna, mohou být jednání o přistoupení zahájena.

Přístupová vyjednávání začínají *analytickou prověrkou acquis*, jinak řečeno také *screeningem*. Při screeningu dochází k ověřování, zda legislativa kandidátského státu je v souladu s výše zmíněným *acquis communautaire*. Celý soubor *acquis* je pro lepší přehled rozdělen do následujících 35 kapitol, aby bylo snadněji identifikovatelné, kde má kandidátská země problémy, které by vyžadovaly řešení [14]. Dělení jednotlivých kapitol *acquis* je názorně vidět v tab. 2.1.

Evropská komise podrobně zkoumá každé jednotlivé kapitoly *acquis* a prověřuje tím, jak je kandidátská země v dané konkrétní oblasti připravena na vstup do Evropské unie. V průběhu screeningu pak Evropská komise podává zprávy členským státům a navrhuje, zda je možné v dané oblasti již zahájit jednání, či je nutné provést nějaká opatření.

Jakmile Evropská rada obdrží od Komise kladné stanovisko k určité oblasti *acquis*, dojde k otevření této kapitoly a zahájení jednání. Jednání se konají v rámci dvoustranných mezivládních konferencí, kterých se účastní členské státy EU a daná kandidátská země. V průběhu těchto jednání opět informuje Evropská komise Radu EU o vývoji zahájených jednání, a v případě jejich úspěšnosti podává návrh na uzavření kapitoly. O uzavření kapitoly musí Rada EU rozhodnout jednomyslně. Pro vstup kandidátské země do EU je nutné mít uzavřeny všechny kapitoly *acquis*.

Tab. 2.1 – Rozdělení kapitol acquis

Kapitoly acquis									
1.	Volný pohyb zboží	8.	Politika hospodářské soutěže	15.	Energetika	22.	Regionální politika a koordinace strukturálních nástrojů	29.	Celní unie
2.	Svoboda pohybu pracovníků	9.	Finanční služby	16.	Daně	23.	Soudnictví a základní práva	30.	Vnější vztahy
3.	Právo usazování a volný pohyb služeb	10.	Informační společnost a média	17.	Hospodářská a měnová politika	24.	Spravedlnost, svoboda a bezpečnost	31.	Zahraniční, bezpečnostní a obranná politika
4.	Volný pohyb kapitálu	11.	Zemědělství	18.	Statistika	25.	Věda a výzkum	32.	Finanční kontrola
5.	Zadávaní veřejných zakázek	12.	Bezpečnost potravin, veterinární a fytosanitární politika	19.	Sociální politika a zaměstnanost	26.	Vzdělávání a kultura	33.	Finanční a rozpočtová ustanovení
6.	Právo obchodních společností	13.	Rybolov	20.	Podniky a průmyslová politika	27.	Životní prostředí	34.	Instituce
7.	Právo duševního vlastnictví	14.	Dopravní politika	21.	Transevropské sítě	28.	Ochrana spotřebitele a zdraví	35.	Ostatní otázky

Zdroj: [14], vlastní zpracování

Poté, co dojde k uzavření všech kapitol, může dojít k zahájení vyjednávání smlouvy o přistoupení mezi Evropskou unií a kandidátským státem. Všechny výsledky z jednání v rámci jednotlivých kapitol se zapracují do návrhu smlouvy o přistoupení, na kterém se musí dohodnout Rada EU a kandidátská země. Tento návrh je následně předložen Evropské komisi, která k tomu vydá své stanovisko, a Evropskému parlamentu, který musí dát také svůj souhlas. Po schválení návrhu smlouvy těmito orgány je tato smlouva předložena každému členskému státu EU a přistupující zemi k ratifikaci. V této fázi se kandidátská země stává *zemí přistupující* a může čerpat prozatímní výhody z toho plynoucí. Od této chvíle má přistupující země v orgánech EU také status „aktivního pozorovatele“. Může se vyjadřovat a vznášet námitky k různým návrhům, předpisům, sdělením, ale nemá právo hlasovat. Jakmile smlouvu o přistoupení ratifikují všechny členské státy Evropské unie (ratifikační proces je tak dokončen) a smlouva vstoupí v platnost, stane se kandidátská země členským státem EU [9].

Evropská komise v průběhu přístupových vyjednávání provádí také *monitoring*, kterým prostřednictvím monitorovacích zpráv, jinak také nazývaných *zprávy o pokroku*, informuje Radu EU a Evropský parlament o průběhu přípravy kandidátů na členství v EU. Účelem vypracovávání těchto zpráv je hodnotit pokrok kandidátských zemí v přípravách na přistoupení do Evropské unie.

Přístupový proces lze podle průběhu událostí pro lepší přehled stručně shrnout následovně:

- monitorovací zprávy (a zprávy o pokroku),
- asociační smlouvy (Evropská dohoda, Dohody o přidružení, Dohody o stabilizaci a přidružení),
- žádost o členství,
- kandidátský status,
- screening,
- zahájení vyjednávání,
- přístupová smlouva,
- ratifikace přístupové smlouvy.

V rámci rozšiřovacího procesu lze rozlišovat tři fáze. První z nich spočívá v získání statusu přidružení. Asociační dohody v tomto případě poskytují právní rámec pro jednání s potenciálním kandidátským státem až do jeho přistoupení. Ve druhé fázi dochází k udělení kandidátského statusu, a zároveň se již stanovuje politický rámec v rámci příprav na samotné přistoupení. Poslední, tedy třetí fázi, jsou pak samotná přístupová vyjednávání, kdy poté, co je podepsána přístupová dohoda, získává kandidát status přistupujícího státu.

2.4 Speciální proces přistoupení pro země západního Balkánu

Hlavním motivem a cílem politiky Evropské unie na západním Balkáně⁴ je dosáhnout stability a míru v oblasti, která je pro Evropskou unii nejbližším okolím. Evropská unie se tak snaží dosáhnout hlubší integrace států tohoto regionu do EU, neboť jakékoliv případné problémy minulé (např. válka) nebo současné (např. organizovaný zločin) mají na Unii nepříznivý vliv [15]. Evropská unie se proto snaží ve státech západního Balkánu prosazovat

⁴ Region západního Balkánu tvoří - Chorvatsko (nyní už člen EU), Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Srbsko, Černá Hora, Makedonie (Bývalá jugoslávská republika Makedonie – FYROM)

hodnoty, jako jsou nezávislá soudní moc, dodržování lidských práv a práv menšin, funkční tržní ekonomika, boj s korupcí a organizovaným zločinem, apod.

Zatímco při přístupových jednáních se zeměmi středovýchodní Evropy a jihovýchodního Balkánu byla uplatňována především všeobecná kodaňská kritéria, která byla aplikovatelná na velké množství států, oblast západního Balkánu byla natolik specifická, že odpovídajícím způsobem musela být stanovena i kritéria, jejichž plnění je po západobalkánských zemích vyžadováno. Podmínky, které Evropská unie zemím západního Balkánu navíc stanovila, vycházely především z postautoritářského stavu řady států tohoto regionu, z neutěšené ekonomické situace a korupce. Požadavky doplňující přístupová kritéria tak směřovaly především k zachování míru, rozvinutí a udržení dobrých vztahů se sousedními státy, zajištění spravedlnosti související s válečnými zločiny, budování a posilování demokratických institucí, či zajištění lidských práv a práv menšin [15].

V roce 2000 na summitu Evropské rady v chorvatském Záhřebu byla všem státům západního Balkánu přislíbena perspektiva členství v EU. Hlavním motivem byla podpora západního Balkánu ze strany Evropské unie, spolupráce s Evropským společenstvím, a již zmíněná vize členství v EU. Tímto byl ze strany EU vůči zemím západního Balkánu zahájen *Proces stabilizace a přidružení (SAP)*. Tento proces naplňuje tři cíle, a to stabilizaci země a rychlý přechod na tržní hospodářství, podporu regionální spolupráce a vyhlídku vstupu do EU [15].

Za realizaci politiky SAP odpovídá Evropská komise, která za tímto účelem může vydávat příslušné legislativní návrhy, zpracovávat studie o vhodnosti Stabilizačních a asociačních dohod, tyto dohody uzavírat a následně ratifikovat. Tento postup vytvořil rámec pro podání žádostí jednotlivých zemí západního Balkánu o vstup do Evropské unie.

Stabilizační a asociační proces je založen na progresivním bilaterálním partnerství mezi EU a žadatelskou zemí. Hlavním nástrojem tohoto procesu jsou takzvaná *Evropská partnerství*, jejichž cílem je identifikovat oblasti, ve kterých je nutné přijmout potřebná opatření. Zároveň jsou zde také doporučení a přijetí pro implementaci legislativy, a referenční rámec pro alokaci finančních prostředků z fondů Evropské unie. Evropská partnerství jsou tak flexibilním nástrojem, který reaguje na aktuální vývoj v dané zemi, urychluje přibližování se k Evropě a posiluje evropskou orientaci země. Tento nástroj je určen pro každou západobalkánskou zemi zvlášť a čerpá ze zkušeností EU z takzvaných *přístupových partnerství*, která byla zavedena při rozšiřování Evropské unie o země střední a východní Evropy.

Hlavním prvkem Stabilizačního a asociačního procesu je uzavírání Stabilizačních a asociačních dohod. Tyto dohody představují smluvní vztah mezi každou jednotlivou zemí západního Balkánu a Evropskou unií. Vztah vyplývající z těchto dohod je založen především na postupné realizaci reforem, které byly navrženy k tomu, aby tyto země dosáhly přijetí standardů Evropské unie a přiblížily se tak členství v tomto integračním seskupení. Stabilizační a asociační dohody poskytují Evropské unii možnost pracovat s každou zemí západního Balkánu jednotlivě a napomáhat tak těmto zemím s aplikací norem, které platí v Evropské unii.

Na základě rozhodnutí o vytvoření procesu stabilizace a přidružení v roce 2000 pak Evropská unie zahájila se všemi zeměmi západního Balkánu Stabilizační a asociační proces. Postupně byla podepsána se všemi zeměmi (kromě Kosova) *Stabilizační a asociační dohoda*. Podpis této smlouvy umožňuje zemi v budoucnu plné členství v EU. Díky Stabilizačnímu a asociačnímu procesu mají také všechny tyto státy téměř neomezený přístup na jednotný evropský trh a získávají z EU finanční podporu pro své reformní úsilí [16].

Země západního Balkánu by pak měly v tomto procesu stabilizace a přidružení dosáhnout uspokojivých výsledků (zejména v oblasti obchodu) dříve, než bude EU moci prozkoumat jejich případné žádosti o přistoupení [17].

2.5 Pomoc kandidátům připravujícím se na členství v EU

Evropská unie poskytuje kandidátským zemím i potenciálním kandidátům EU finanční pomoc z fondů EU, a to především proto, aby podnítila jejich úsilí v požadovaných reformách. Hlavním cílem těchto reforem je především podpora spolupráce v daném regionu, podpora při zlepšování životní úrovně, zajištění trvale udržitelného rozvoje a snižování chudoby.

Nástroj předvstupní pomoci je finanční nástroj na pomoc zemím, které se připravují na vstup do Evropské unie, kdy pomoc se poskytuje na základě evropských partnerství s možnými kandidátskými zeměmi a partnerství pro připojení kandidátských zemí, která se týkají zemí západního Balkánu, Turecka a Islandu [18]. Pomoc se poskytuje v závislosti na pokroku, kterého přijímající země dosáhly, a na jejich potřebách, které vyplývají z hodnocení a strategických dokumentů Evropské komise.

V rámci Stabilizačního a asociačního procesu byl pro období 2000-2006 pro země západního Balkánu vytvořen program finanční pomoci CARDS (Community Assistance for

Reconstruction, Development and Stabilisation). Tento program měl zemím pomoci plnit cíle vymezené v SAP a poskytovat jim finanční prostředky na provádění politické spolupráce [6].

Pro programové období 2007-2013 byl vytvořen nový nástroj předvstupní pomoci *IPA* (Instrument for Pre-accession Assistance), který nahradil předchozích pět nástrojů (Phare, ISPA, SAPARD, Předvstupní pomoc Turecku, CARDS) a byl navržen na podporu jak kandidátských států, tak potenciálních kandidátů [19]. Nástroj předvstupní pomoci IPA se skládá z pěti složek. První dvě složky platí jak pro kandidátské země, tak pro potenciální kandidáty, a jedná se o tyto složky:

- složka pro **pomoc při transformaci a budování institucí**, jejímž cílem je financovat budování kapacit a institucí,
- složka pro **přeshraniční spolupráci**, která má podporovat přijímající země v oblasti přeshraniční spolupráce, a to jak vzájemné, tak s členskými státy EU, nebo v rámci mezinárodních nebo meziregionálních aktivit [18].

Zbývající tři složky jsou pak určeny pouze kandidátským zemím:

- složka pro **regionální rozvoj** podporuje jejich přípravu na provádění a řízení politiky soudržnosti Společenství, zejména na Evropský fond pro regionální rozvoj a Fond soudržnosti,
- složka pro **rozvoj lidských zdrojů** podporuje tyto země v rozvoji politiky a v přípravě na provádění a řízení politiky soudržnosti a na Evropský sociální fond,
- složka pro **rozvoj venkova** je podporuje v přípravě na provádění a řízení společné zemědělské politiky a souvisejících politik, a na Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova [18].

V tab. 2.2 jsou vyčísleny celkové alokace programu IPA pro jednotlivé příjemce v programovém období 2007-2013. Tato částka je zároveň pro každou zemi přepočítána na jednoho obyvatele, aby porovnání největších a nejmenších příjemců mělo větší vypovídací schopnost. Z částek přepočítaných na jednoho obyvatele vidíme, že největším příjemcem z nástroje IPA je Černá Hora, neboť na jednoho obyvatele připadá částka 364 EUR. Naopak nejnižším příjemcem finanční pomoci z Evropské unie je Turecko s částkou 59 EUR na obyvatele.

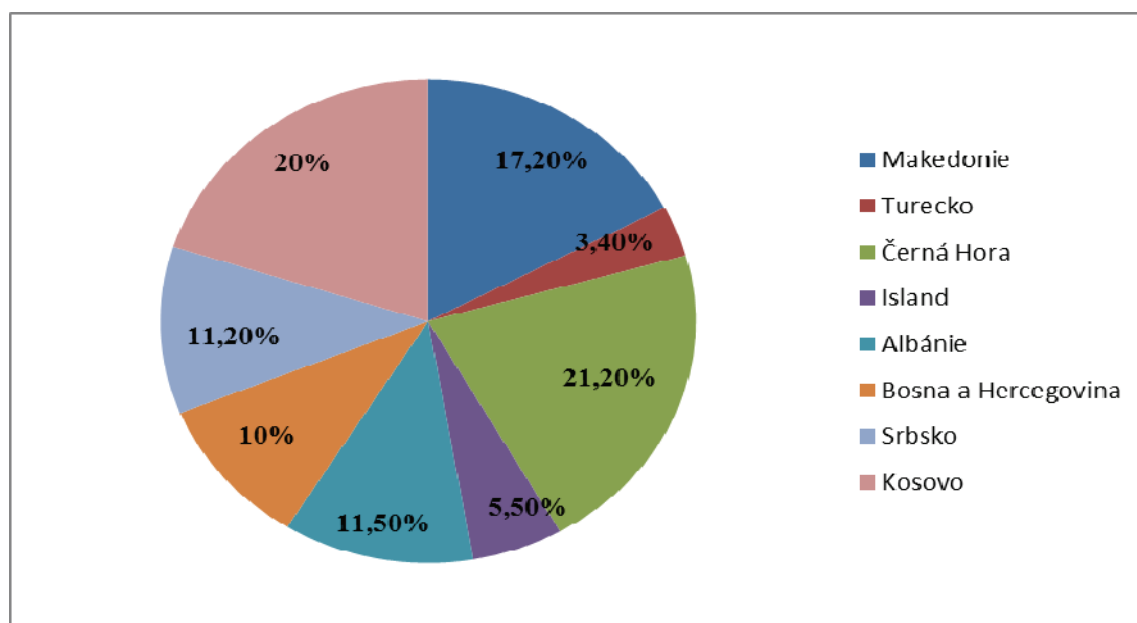
Tab. 2.2 – Alokace programu IPA v programovém období 2007-2013 (v mil. EUR)

Země (počet obyvatel)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Celkem	Alokace na obyvatele (v EUR)
Makedonie (2 091 719)	58,5	70,2	81,8	91,7	98,0	101,9	117,2	619,3	296,1
Island (317 351)	---	---	---	---	12,0	12,0	6,0	30,0	94,5
Černá Hora (650 036)	31,4	32,6	34,5	33,5	34,2	35,0	35,4	236,6	364,0
Turecko (81 619 392)	497,2	538,7	566,4	653,7	779,9	860,2	935,5	4 831,6	59,0
Albánie (3 020 209)	61,0	73,8	81,2	94,2	94,4	94,6	98,0	597,2	197,8
Bosna a Hercegovina (3 871 643)	61,0	74,8	89,1	105,4	107,4	107,9	111,8	657,4	170,1
Srbsko (7 209 764)	189,7	190,9	194,8	198,0	201,9	202,1	214,7	1 392,1	193,1
Kosovo (1 859 203)	68,3	184,7	106,1	67,3	68,7	68,8	73,7	637,6	342,9

Zdroj: [19, 20], vlastní zpracování

V grafu 2.1 je pro názornost procentuální vyjádření celkové alokace IPA v programovém období 2007-2013 v procentech pro jednotlivé země.

Graf 2.1 – Procentuální vyjádření alokace IPA v programovém období 2007-2013

Zdroj: [19, 20], vlastní zpracování

Evropská unie také od září 2000 nabízí všem zemím západního Balkánu autonomní obchodní opatření, takzvané obchodní koncese. Tyto koncese umožňují přístup téměř všech jejich výrobků na unijní trh bez cla. Jsou tak tímto vytvářeny příznivé podmínky pro rozvoj obchodu mezi Evropskou unií a zeměmi západního Balkánu a stimulaci ekonomického růstu těchto zemí [21].

* * *

V kapitole „Politika rozšiřování EU“ byl přiblížen vývoj evropské integrace a postupné rozšiřování tohoto integračního seskupení. Samotnými přístupovými kritérii pro vstup do Evropské unie jsou kodaňská kritéria, dělící se na ekonomická, politická a schopnost dostát svým závazkům. Také jsou zde zmíněny podmínky, které musí navíc splňovat žadatelské země z regionu západního Balkánu.

Následně byl v kapitole popsán přístupový proces a jeho jednotlivé fáze, kterými musí před vstupem projít každá žadatelská země.

Kandidátským zemím i potenciálním kandidátům poskytuje EU finanční pomoc z fondů EU. Tato pomoc slouží k podpoře jejich úsilí v požadovaných reformách. Pro období 2007-2013 byl pro tyto země vytvořen nástroj předvstupní pomoci IPA.

3. ČERNÁ HORA A JEJÍ INTEGRAČNÍ TENDENCE

Černá Hora je nejmladším evropským státem, dějiny má však velmi dlouhé, neboť jsou spojeny s dějinami srbskými (i dějinami jiných států jihovýchodní Evropy), a to až do roku 2006, kdy Černá Hora získala nezávislost a stala se samostatným státem.

Země, jejíž hlavní město je Podgorica, se nachází v jihovýchodní Evropě (poloha země je vidět na mapě na obr. 3.1). Její rozloha je 13 812 km² a sousedskými zeměmi jsou Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Albánie a Kosovo. Státní zřízení Černé Hory je parlamentní republika, v čele země je prezident Filip Vujanović a předsedou vlády Milo Đukanović. Oficiální měnou v Černé Hoře je od 1. 1. 2002 euro.

Obr. 3.1 – Poloha Černé Hory na západním Balkáně

Zdroj: [22]

Černá Hora je členem řady významných mezinárodních organizací a finančních institucí. Členství a činnost v mezinárodních organizacích, zejména v těch, které jsou založeny na konsensu, umožňuje malým zemím formulovat a prosazovat své zájmy a potřeby. Účast Černé Hory na činnosti mezinárodních organizací je do značné míry svázána s přípravou na členství v EU a NATO. Je členem Organizace spojených národů (OSN), Organizace pro bezpečnost a spolupráci (OBSE), Středoevropské dohody o volném obchodu (CEFTA), Světové obchodní organizace (WTO), má podepsanou dohodu v rámci Akčního plánu členství v NATO, což představuje konečnou fázi před vstupem do NATO jako nového členského státu.

V říjnu 2007 byla s Černou Horou podepsána Dohoda o stabilizaci a přidružení s Evropskou unií. O členství v EU země požádala v prosinci roku 2008 a status kandidátské země získala v prosinci 2010. Rada Evropské unie přijala rozhodnutí o zahájení přístupových jednání s Černou Horou dne 29. června 2012 [23].

3.1 Historie Černé Hory od 1. světové války

Po vytvoření jugoslávského státu v roce 1918 neměla Černá Hora jako jeho součást vlastní diplomacii, ani vliv na zahraniční politiku Jugoslávie. Až v době socialistické Jugoslávie (1945-1990) byl Černé Hoře udělen status republiky a tím získala možnost podílet se na zahraniční politice. Černá Hora začala provádět svou zahraniční politiku v roce 1979, kdy jí bylo v souvislosti s tehdejšími ústavními změnami umožněno udržovat mezinárodní vztahy s federálními subjekty jiných států. Toto rozhodnutí přišlo po ničivém zemětřesení, které postihlo Černou Horu dne 15. září 1979. Řada států a mezinárodních organizací vyjádřila velkou touhu pomáhat při záchraně občanů, při přestavbě měst a objektů, při obnovování infrastruktury. A tak parlament Černé Hory přijal návrh zákona a došlo k založení Republikového výboru pro zahraniční vztahy [24].

Otevření tohoto úřadu umožnilo účast Černé Hory na mezinárodních vztazích s ostatními státy Federace, udržovat vztahy s ostatními státy a mezinárodními organizacemi, získávat pomoc a podporu. Černá Hora měla také možnost podílet se na procesech plánování a provádění společné zahraniční politiky Jugoslávie a mezinárodní spolupráce v orgánech pověřených k provádění zahraniční politiky (např. Spolková rada pro zahraniční věci, Parlamentní výbor pro mezinárodní záležitosti, Federální sekretariát pro zahraniční vztahy, Výbor vlády pro zahraniční věci, apod.).

Po rozpuštění Socialistické federativní republiky Jugoslávie v roce 1991 došlo k vytvoření dvoučlenné Federace Srbska a Černé Hory (rok 1992). Černá Hora si zachovala určitý počet pracovních míst v diplomacii, ale prakticky neměla žádný vliv na zahraniční politiku. Jako členský stát Federace však měla právo na své ministerstvo zahraničních věcí. Později se Černá Hora začala distancovat od srbského vůdce Slobodana Miloševiče a začala posilovat své diplomatické aktivity a provádět odvážnější kroky k vytvoření své zahraniční politiky. Tyto aktivity se výrazně prohloubily v roce 2000, kdy už bylo více méně jasné, že dojde k rozpadu srbsko-černohorského svazku. V období boje Černé Hory za svou nezávislost hrála její diplomacie důležitou roli [25]. V březnu 2002 došlo k uzavření

Bělehradské dohody, která transformovala Svazovou republiku Jugoslávie⁵ ve „Státní unii Srbska a Černé Hory“, volný svazek států s jedinou mezinárodní subjektivitou. Teprve po třech letech existence tohoto soustátí měla Černá Hora právo uspořádat referendum o své nezávislosti. Z důvodu napjatých srbsko-černohorských vztahů, kdy ani jedna ze stran se nedokázala dohodnout ani na základních pravidlech konání referenda, se organizace ujala Evropská unie. Referendum se konalo 21. května 2006. Hlasování se zúčastnilo 86 % voličů, z nichž 55,5 % se vyslovilo pro nezávislost Černé Hory. Černohorský parlament tak 3. června 2006 vyhlásil samostatnost země [24].

3.2 Integrace Černé Hory do Severoatlantické aliance

Severoatlantická aliance (NATO) je euroatlantický mezinárodní vojenský pakt, který byl založen 4. dubna 1949 podpisem Washingtonské smlouvy (nazývaná také Severoatlantická smlouva). U vzniku Severoatlantické aliance stálo 12 zakládajících států – Spojené státy americké, Kanada, Francie, Velká Británie, Itálie, Portugalsko, Belgie, Lucembursko, Nizozemí, Dánsko, Norsko a Island, které podepsaly Washingtonskou smlouvu jako zakladatelský a hlavní dokument Aliance. Desátý článek této smlouvy upravuje také možnost budoucího rozšíření NATO. Členství v NATO je otevřené pro jakýkoli jiný evropský stát v pozici, který chce podpořit zásady této smlouvy a přispět k bezpečnosti v severoatlantické oblasti.

Článek 10 Washingtonské smlouvy – *„Smluvní strany mohou na základě jednomyslného souhlasu vyzvat kterýkoli jiný evropský stát, který je schopen napomáhat rozvoji zásad této smlouvy a přispět k bezpečnosti severoatlantického prostoru, aby přistoupil k této smlouvě. Každý takový smluvní stát se může stát smluvní stranou tím, že uloží u vlády Spojených států amerických svoji listinu o přistoupení. Vláda Spojených států amerických vyrozumí každou ze smluvních stran o uložení každé takové listiny o přistoupení [26].“*

S ohledem na obsah tohoto článku, došlo od té doby k rozšíření NATO již šestkrát. V roce 1952 vstoupilo Řecko a Turecko, v roce 1955 Spolková republika Německo, v roce 1982 Španělsko, v roce 1999 Česká republika, Maďarsko a Polsko, v roce 2004 Slovensko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovinsko, Bulharsko, Rumunsko a v roce 2009 Albánie a Chorvatsko. V současné době má tedy NATO 28 členských zemí.

⁵ Oficiální název zbytkové srbsko-černohorské federace v letech 1992-2002.

Rozšiřování NATO je především strategickým krokem, neboť s každým novým členem se posiluje stabilita Evropy. Každý stát, který usiluje o vstup do Severoatlantické aliance, musí splňovat čtyři kritéria [27]:

- geografická poloha země,
- politická spolehlivost státu,
- ekonomická a politická schopnost přispět ke zdrojům Aliance,
- benefity z členství této země musí převážet nad riziky, které by plynuly z nutné obrany tohoto státu.

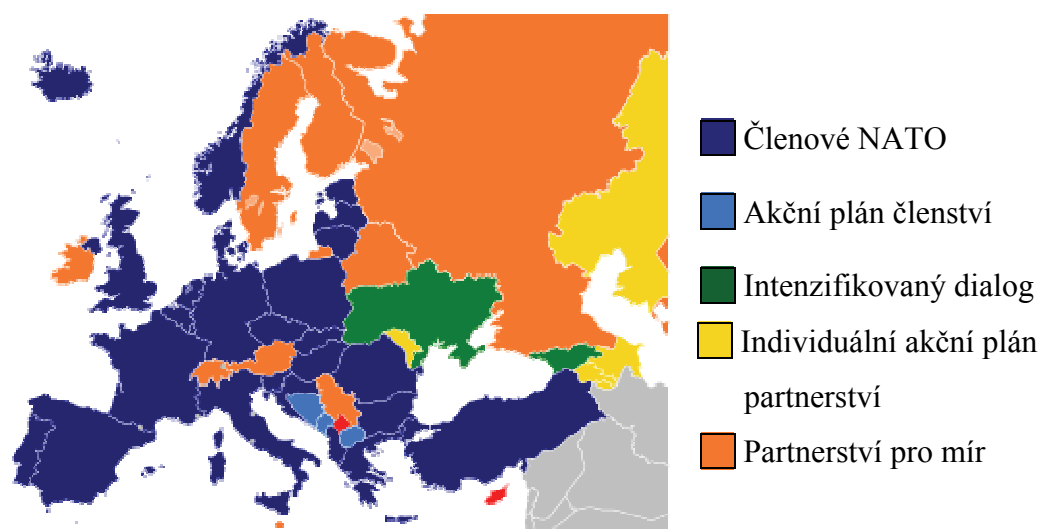
Základním cílem NATO je ochrana svobody a bezpečnosti svých členů politickými a vojenskými prostředky. Politickými prostředky jsou podporovány demokratické hodnoty, konzultace a spolupráce v oblasti obranných a bezpečnostních otázek. To vše má budovat důvěru a v dlouhodobém horizontu předcházet konfliktům. Vojenské prostředky slouží k mírovému řešení sporů. Pokud však diplomatické snahy selžou, má NATO vojenské kapacity potřebné k provedení krizových operací [27].

Na summitu NATO konaném v dubnu 1999 ve Washingtonu se představitelé členských zemí dohodli na posílení spolupráce s partnerskými zeměmi v rámci programu *Partnerství pro mír*, jehož cílem je zvýšit stabilitu a bezpečnost v Evropě. Zaměřuje se na spolupráci související s obranou, pomáhá zvyšovat stabilitu, snižovat ohrožení míru a budovat posílené bezpečnostní vztahy založené na praktické spolupráci a závazku dodržování demokratických zásad. Je založen na dvoustranném vztahu mezi Aliancí a každým jedním členem tohoto programu [28].

Nově byla přijata také iniciativa *Akční plán členství*, která nabízí potenciálním členským státům praktické rady a cílenou pomoc, a zároveň od těchto států očekává splnění určitých klíčových požadavků, např. že urovnají své mezinárodní spory mírovými prostředky, zdrží se hrozby nebo použití síly ve všech případech neodpovídajících cílům OSN, budou přispívat k rozvoji mírových a přátelských mezinárodních vztahů posilováním svých svobodných institucí a prosazováním stability a blahobytu, připojí se k úsilí o zajištění kolektivní obrany a zachování míru a bezpečnosti, a jiné [29].

Na obr. 3.2 je mapa členských států NATO, členů Akčního plánu členství a Partnerství pro mír.

Obr. 3.2 – Mapa partnerských smluv NATO v Evropě a okolí

Zdroj: [30]

V dubnu 2008 proběhl summit NATO v Bukurešti, kde se jednalo o rozšíření Aliance o země západního Balkánu. V roce 2009 se tak novými členy tohoto uskupení stala Albánie a Chorvatsko. Na vstup byla ještě připravena i Makedonie, ale z důvodu stále se vlekoucího sporu s Řeckem o název státu, nakonec ke vstupu nedošlo. Černá Hora po tehdejší summitu vstoupila do Akčního programu členství [31].

3.2.1 Vztahy NATO a Černé Hory

Černá Hora získala nezávislost v roce 2006, kdy se oddělila od svazku se Srbskem. Od té doby se snaží přiblížit euroatlantickým normám a institucím, vše s cílem přistoupit k NATO. K Partnerství pro mír se Černá Hora připojila v prosinci 2006 a v prosinci 2009 byla vyzvána, aby vstoupila do Akčního plánu členství [32]. Akční plán členství je program NATO, který zajišťuje poradenství, pomoc a praktickou podporu, a to přesně na míru individuálním potřebám země, které chtějí vstoupit do Aliance. Zároveň jde o mechanismus zpětné vazby, který na základě výročních zpráv posuzuje pokrok jednotlivých zemí v tomto programu [33]. Účast v Akčním plánu členství však nezaručuje jistotu členství v NATO. Černá Hora začala první cyklus Akčního plánu členství na podzim roku 2010 s předložením svého prvního ročního národního programu [34].

"Doporučuji vám, abyste i nadále pokračovali ve svém úsilí," řekl na adresu Černé Hory generální tajemník NATO Anders Fogh Rasmussen během své návštěvy země v červnu 2011. "Je nanejvýš důležité zajistit, aby černohorské orgány bezpečnosti a obrany splňovaly požadavky NATO. To posune Černou Horu ještě více k plnění cílů Aliance [35]."

Černá Hora je číslem jedna mezi možnými kandidáty na členství v Severoatlantické alianci, prohlásil americký senátor Richard Lugar, když se sešel s černohorským premiérem Milem Đukanovićem. Senátor Lugar dále uvedl, že *"o vedoucí roli Černé Hory v rámci západního Balkánu ví celý svět [35]"*.

V Bruselu proběhlo 25. března 2014 setkání generálního tajemníka NATO Anderse Fogh Rasmussena a černohorského premiéra Mila Đukanoviće. Černá Hora byla znovu označena jako významný partner aliance NATO a silný kandidát na členství. *"Blahopřeji vám k dostatečnému pokroku, kterého jste při provádění reformy dosáhli, a děkuji vám za váš osobní závazek k Severoatlantické alianci,"* zdůraznil generální tajemník NATO. Řekl, že takové další intenzivní pokračování je nejlepší způsob, jak přivést Černou Horu do NATO a Evropské unie [36].

3.3 Členství Černé Hory ve Světové obchodní organizaci

Světová obchodní organizace (WTO - World Trade Organization) je globální mezinárodní organizací, která se zabývá pravidly obchodu mezi členskými státy a řeší také mezinárodní spory. Cílem je pomoci výrobcům zboží a služeb, vývozcům a dovozcům vykonávat svou činnost. Organizace vznikla v roce 1995 jako nástupce *Všeobecné dohody o clech a obchodu* (GATT). Sídli ve švýcarské Ženevě, generálním ředitelem je Roberto Azevêdo a v současnosti má 159 členů. Posledním přistouplým členem je Rusko, které se stalo součástí organizace v roce 2012 [37].

Světová obchodní organizace je řízena vládami členských států. Všechna důležitá rozhodnutí jsou rozhodnutí členství jako celku, rozhodují o nich buď ministři, kteří se obvykle scházejí minimálně jednou za dva roky, nebo jejich velvyslanci či delegáti, kteří se pravidelně setkávají v Ženevě [38].

Vláda Černé Hory požádala o přistoupení ke Světové obchodní organizaci dne 23. prosince 2004. Na svém zasedání v únoru 2005 zřídila Pracovní skupinu pro přistoupení Černé Hory k WTO. Pracovní skupina se setkala celkem 8 krát a svůj úkol dokončila pod vedením slovinského velvyslance Andreje Lógara v prosinci 2011 [39]. Členem Světové obchodní organizace se Černá Hora stala 29. dubna 2012 a byla tak 154. členským státem této organizace.

Přistoupení Černé Hory ke Světové obchodní organizaci bylo tehdy jednou z hlavních priorit černohorské vlády. Byť oddělení země od Srbska a následné vyhlášení nezávislosti Černé Hory proběhlo až v roce 2006, přesto Světová obchodní organizace dovolila Černé

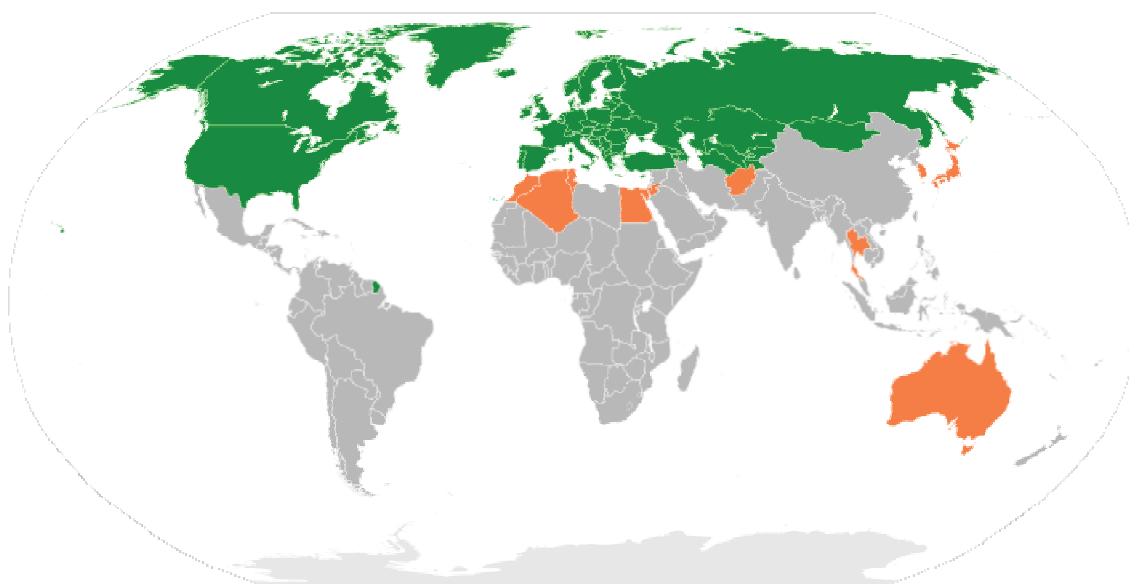
Hoře zahájit proces přistoupení k WTO již v roce 2004, a to jako samostatnému celnímu území. Ale až po vyhlášení černohorské nezávislosti přebrala Černá Hora plnou odpovědnost za svůj politický, bezpečnostní a ekonomický systém. Parlament Černé Hory také stanovil, že všechny zákony schválené v bývalém Svazu Srbska a Černé Hory budou v Černé Hoře nadále uplatňovány [40].

3.4 Členství Černé Hory v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) je mezinárodní bezpečnostní organizací, která vznikla roku 1995, kdy došlo k transformaci Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE). OBSE má komplexní přístup k bezpečnosti, který zahrnuje politicko-vojenské, ekonomické a environmentální a lidské aspekty. Pokrývá tedy širokou škálu otázek souvisejících s bezpečností, a to včetně kontroly zbrojení, důvěry a bezpečnosti, opatření k budování ochrany lidských práv, národnostní menšiny, demokratizace, policejních strategií boje proti terorismu a ekonomických a ekologických aktivit. Dále také asistuje svým členům se zaváděním bezpečnostních opatření, monitoruje bezpečnostní situaci a implementování požadovaných opatření, a poskytuje fórum pro řešení sporů a hledání řešení bezpečnostních výzev [41].

Na obr. 3.3 je mapa znázorňující členské státy OBSE a partnerské státy pro spolupráci.

Obr. 3.3 – Přehled členských států OBSE a partnerských států pro spolupráci

Zdroj: [42]

■ členské státy ■ partnerské státy pro spolupráci

Členskými státy této organizace jsou především státy Evropy, dále pak státy středoasijské a USA s Kanadou [43]. Všechny členské státy mají rovné postavení a rozhodnutí organizace jsou přijímána na základě konsensu.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci udržuje zvláštní vztahy s 11 zeměmi, takzvanými partnery pro spolupráci. Šest z těchto zemí je v oblasti Středozemního moře (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordán, Maroko, Tunisko), čtyři jsou v Asii (Japonsko, Jižní Korea, Thajsko, Afghánistán) a poslední je Austrálie (Austrálii byl status partnera pro spolupráci udělen v roce 2009) [44].

Vztahy mezi OBSE a Evropskou unií jsou vzhledem k překrývající se základně velmi těsné. Ve Vídni sídlí stálá delegace Evropské unie pro mezinárodní organizace, která spolupráci těchto dvou seskupení organizuje. Do roku 2006 však nebyla tato spolupráce nikde legislativně zakotvena, fungovala pouze na základě osvědčených praktik. Poté došlo k podpisu Procedurálních pravidel [45] a vztahy OBSE a EU tak byly formálně upraveny.

Zastoupení Evropské unie v OBSE je představováno delegací toho státu, který má aktuálně v rukou předsednictví Rady EU. Ve všech rozhodovacích institucích pak má EU samostatné křeslo. Pravidelný dialog mezi těmito organizacemi je udržován prostřednictvím pravidelných dialogů na nejrůznějších politických úrovních [41].

Mise OBSE v Černé Hoře v současné době podporuje zemi v boji proti počítačové trestné činnosti a v boji proti diskriminaci, kdy Černá Hora má již kompletní zákon o diskriminaci, jeho provádění je však stále málo účinné.

3.5 Začlenění Černé Hory do Středoevropské dohody o volném obchodu

Po rozpadu východního bloku vyvstala potřeba přiblížit země střední a východní Evropy tak, aby mohly společně postupovat v procesu transformace svých ekonomik a přiblížit se tržním ekonomikám západního typu. Země střední a východní Evropy, které byly členskými zeměmi bývalého ekonomicko-politického seskupení RVHP⁶, měly postupně vstoupit do tehdejšího Evropského společenství, nicméně se ukázalo, že je na to ještě brzy a jen tak rychle k tomu v budoucnu nedorazí [46]. Proto vznikla myšlenka vytvořit vlastní integrační seskupení těchto zemí, a tak byla podepsána 21. prosince 1992 v Krakově mezi Československou republikou, Maďarskou republikou a Polskou republikou *Středoevropská dohoda o volném obchodu* (CEFTA). V platnost tato dohoda vstoupila až 1. července 1994,

⁶ Rada vzájemné hospodářské pomoci – integrační organizace východní Evropy založená 23. ledna 1949 představiteli 6 zemí – Bulharsko, Československo, Polsko, Maďarsko, Rumunsko a Sovětský svaz.

její cíle však začaly být naplňovány již od 1. dubna 1993 [47]. Hlavním cílem dohody CEFTA bylo vytvořit pásmo volného obchodu a realizovat tak veškeré výhody, které tento stupeň liberalizace vzájemného obchodu přináší. Dohoda tvoří tedy jakýsi právní základ pro postupné odstraňování omezení obchodu (tarifního i netarifního charakteru) mezi členskými zeměmi.

Odstranění překážek snížením cel a kvót bylo tehdy plánováno a realizováno ve třech stádiích. První stádium nastalo ihned po podpisu smlouvy a zahrnovalo odbourání cel u téměř 60 % celních položek. Ve druhém stádiu (období 4-5 let) pak byla snížena cla na takzvané středně citlivé výrobky (např. nábytek). V rámci třetího stádia během 8 let, tj. až do roku 2001, došlo ke snížení cel i na takzvané citlivé výrobky (např. výrobky z oblasti hutnictví, textilu, elektroniky, apod.).

3.5.1 Vznik a vývoj CEFTA

Jak již bylo zmíněno, dohodu CEFTA podepsaly roku 1992 tři zakladatelské státy – Polsko, Maďarsko a tehdejší Československo. CEFTA je výsledkem spolupráce těchto tří zemí, proto dostala také označení Visegrádská skupina či Visegrádská trojka⁷. V té době se s dalším rozšířením tohoto integračního seskupení nepočítalo, proto proces rozšíření nebyl ani nikde zakotven. Brzy se však začal projevovat zájem jiných států o členství v CEFTA a mezi členskými státy CEFTA se začaly objevovat dva protichůdné názory na její rozšiřování. Například Maďarsko prosazovalo tzv. *uzavřený blok*, neboť zastávalo názor, že CEFTA by měla sdružovat pouze nejvyspělejší země SVE⁸, u kterých probíhá výrazná ekonomická transformace a mají tak největší šance stát se brzy členy EU. Opačný, nebo-li také *otevřený*, pohled zastávala například Česká republika. Tento „otevřený pohled“ nakonec zvítězil, a proto byla roku 1995 přijata *Doplňková dohoda k CEFTA*, která zahrnovala 3 podmínky pro přijetí nových členů [47]:

- žadatelská země musela mít uzavřenou asociační dohodu s EU, která zahrnovala ustanovení o budoucím úplném členství v EU,
- musela být členem Světové obchodní organizace (WTO),
- musela mít uzavřeny bilaterální dohody o zóně volného obchodu se všemi dosavadními členy CEFTA.

⁷ Po rozpadu Československé republiky byly členskými státy Maďarsko, Polsko, Česká republika a Slovenská republika, a označení se změnilo na Visegrádská čtyřka.

⁸ Státy střední a východní Evropy.

Po tomto rozhodnutí vstoupily do CEFTA nové země – Slovinsko (1996), Rumunsko (1997), Bulharsko (1999) a Chorvatsko (2003). Bulharsko a Rumunsko vstoupilo do CEFTA především z politických důvodů, neboť jejich členství v CEFTA bylo pro ně zárukou, že ostatní země SVE a země EU je považují za relativně politicky stabilní a důvěryhodné partnery, s nimiž se v budoucnu počítá při rozšiřování EU [24]. V případě Slovinska to byly především ekonomické důvody a Chorvatsko mělo jako motivaci snadnější umístění svých výrobků na trhy členských zemí CEFTA.

V roce 2005 došlo v chorvatském Záhřebu k úpravě původních kritérií. Současné kritéria pro vstup do CEFTA jsou následující [48]:

- žadatelská země musí mít uzavřenou *jakoukoliv* dohodu s EU,
- musí být členem WTO nebo *musí přijmout závazek k respektování všech předpisů WTO*,
- musí mít uzavřeny bilaterální dohody o zóně volného obchodu se všemi dosavadními členy CEFTA.

Při zaměření na dopady, které s sebou přináší rozšiřování CEFTA, lze říci, že tyto jsou pozitivní i negativní. Mezi ty pozitivní lze zařadit zvětšení celkového postupně liberalizovaného trhu, nárůst objemu vzájemného obchodu, rozvoj dalších typů spolupráce či nárůst konkurence, a s tím spojené vyšší tlaky na konkurenceschopnost a efektivnost ekonomik. Mezi negativní dopady na fungování CEFTA se řadí především zmrazení procesu liberalizace vzájemného obchodu se zemědělskými výrobky, zpomalování procesu sjednocování a problémy vzájemného uznávání certifikátů o původu zboží a jednotných pravidel (státní pomoc, veřejné zakázky, aj.) [47].

V současné době CEFTA sdružuje státy jihovýchodní Evropy, které nejsou doposud členy EU, ale o členství v EU usilují. Těmi státy jsou Makedonie (vstup v roce 2006), Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Moldavsko a Srbsko (všechny tyto země vstoupily v roce 2007).

V tabulce 3.1 je přehled všech států, které kdy byly členy CEFTA, a to včetně let vstupu a odchodu z tohoto integračního uskupení. Jak lze vidět, z původních čtyř zakládajících států CEFTA dnes není členem ani jediný, neboť všechny tyto čtyři státy vstoupily roku 2004 do EU, a členství v CEFTA se s členstvím v EU neslučuje. Zakládající členové CEFTA spolu se Slovinskem odstoupili od dohody o volném obchodu v roce 2004, kdy vstoupili do EU. O tři roky později vystoupilo také Rumunsko s Bulharskem, a v loňském roce vystoupilo také Chorvatsko.

Tab. 3.1 – Přehled všech minulých i současných členských států CEFTA

Stát	Vstup	Odchod
Polsko	1992	2004
Maďarsko	1992	2004
Česká republika (při vstupu Československo)	1992	2004
Slovensko (při vstupu Československo)	1992	2004
Slovinsko	1996	2004
Rumunsko	1997	2007
Bulharsko	1998	2007
Chorvatsko	2002	2013
Makedonie	2006	---
Albánie	2007	---
Bosna a Hercegovina	2007	---
Černá Hora	2007	---
Kosovo	2007	---
Moldavsko	2007	---
Srbsko	2007	---

Zdroj: [47], vlastní zpracování

Do roku 2006 se hovoří o CEFTA jako o původní dohodě. V roce 2006 byla v Bukurešti premiéry Albánie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Moldavska, Srbska a představitelem UNMIKu pro teritorium Kosova⁹ podepsána modernizovaná Smlouva o volném obchodu v jihovýchodní Evropě, tzv. *CEFTA 2006* [49]. Ratifikace této smlouvy národními parlamenty proběhla v průběhu roku 2007 a byla tím prakticky zahájena liberalizace obchodu v regionálním měřítku. Smlouvu tehdy rovněž podepsali premiéři Bulharska a Rumunska, tyto země však v roce 2007 z CEFTA vystoupily, neboť došlo k jejich vstupu do EU.

3.5.2 CEFTA v současnosti

CEFTA 2006 je *dohoda o změně a přistoupení* k původní Středoevropské dohodě o volném obchodu. Byla přijata z důvodu změny původní konvence s ohledem na další rozšíření o země jihovýchodní Evropy. Smlouva byla ujednána v roce 2006 pod záštitou Paktu stability pro jihovýchodní Evropu a s podporou Evropské komise. Dohoda je plně

⁹ UNMIK = United Nations Mission in Kosovo – mise OSN pro Kosovo

v souladu s povinnostmi smluvních stran k Evropské unii a také k Světové obchodní organizaci (WTO) [49].

Smluvními stranami tehdy byly Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Makedonie, Moldavsko, Černá Hora, Srbsko a Prozatímní mise OSN v Kosovu. Dohodu opustilo po vstupu do EU Rumunsko a Bulharsko v roce 2007 a Chorvatsko v roce 2013.

Obr. 3.4 – Mapa současných členských států CEFTA

Zdroj: [50]

Současnými členskými zeměmi CEFTA tedy jsou Makedonie, Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Moldavsko a Srbsko, jak je názorně vidět na mapě na obr. 3.4. Tyto země se v souladu s článkem 41 Dohody CEFTA dohodly na předsednictví v tomto integračním seskupení a vytvořily předsednický harmonogram. Vždy 1. ledna se předsednictví ujme dle harmonogramu daná země, která představí svůj předsednický program a vytyčí hlavní priority svého předsednictví. V roce 2013 předsedala Bosna a Hercegovina, v roce 2014 se předsednictví ujala Makedonie, která již předsedala v roce 2007 jako první země po schválení již zmíněné dohody o předsednictví, která vstoupila v platnost v září 2007 [47].

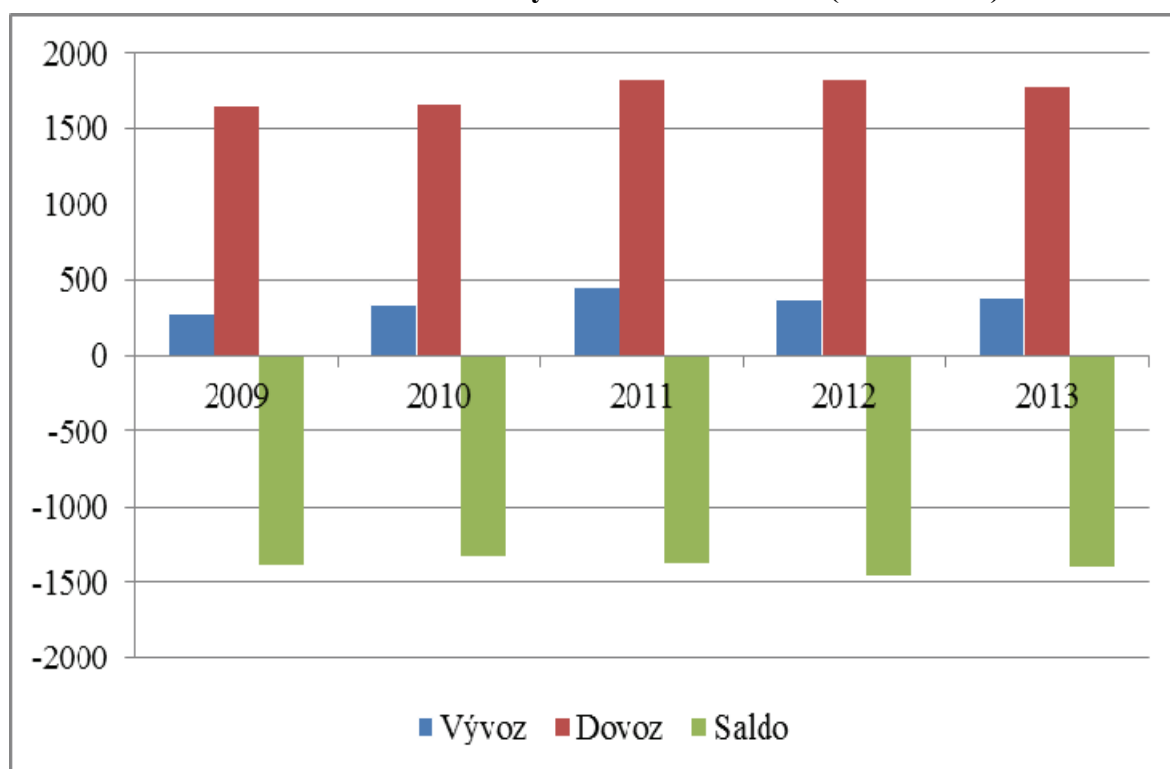
3.6 Zahraniční obchod Černé Hory

Zahraniční obchod Černé Hory je v souladu se zákonem o zahraničním obchodu volný. Vývozci však musí vývozní činnost vykonávat v souladu s výše uvedeným zákonem a dalšími souvisejícími předpisy (zákon o tabáku, zákon o léčivých přípravcích, zákon o chemických látkách, apod.) Pouze za konkrétních podmínek stanovených v zákoně o zahraničním obchodu lze zahraniční obchod omezit. Těmito podmínkami jsou např. kritický nedostatek daného zboží v Černé Hoře nebo ochrana neobnovitelných přírodních zdrojů, kdy je současně s omezením vývozu nařízeno také omezení domácí spotřeby.

V rámci importu jsou na dovážené zboží uvalena dovozní cla ve výši dané společným celním sazebníkem. Stanovení výše cla je prováděno dvěma způsoby – procentní sazbou nebo pevně stanovenou částkou [51].

V grafu. 3.1 je zachycena obchodní bilance Černé Hory za období 2009-2013.

Graf 3.1 – Obchodní bilance Černé Hory v období 2009-2013 (v mil. EUR)

Celkový zahraniční obchod Černé Hory v roce 2013 činil 2 149 mil. EUR, což znamená pokles o 1,76 % oproti roku 2012. Hodnota vývozu zboží sice v roce 2013 vzrostla oproti předchozímu roku, ale dovoz naopak klesl, což vyvolalo již zmíněný pokles.

Komoditní strukturu vývozu Černé Hory dle klasifikace SITC¹⁰ (Standard International Trade Classification) tvoří průmyslové spotřební zboží, minerální paliva a maziva (převážně ropa a ropné výrobky), živočišné rostlinné oleje a tuky, a potraviny, živá zvířata a tabák. Strukturu dovozu dle klasifikace SITC tvoří tržní výrobky tříděné podle materiálu, průmyslového spotřebního zboží, minerálního paliva a maziva, a strojů a dopravních prostředků.

Hlavními obchodními partnery ve vývozu jsou Evropská unie (více jak 50 %) a CEFTA (cca 40 %). Z členských zemí Evropské unie jsou to Chorvatsko (přibližně 40 % vývozu do EU), Slovinsko, Itálie a Maďarsko. Ze zemí CEFTA pak Srbsko (okolo 70 % vývozu v rámci CEFTA), Bosna a Hercegovina a Kosovo.

Hlavními dovozci do Černé Hory jsou opět Evropská unie a země CEFTA. Z EU nejvíce do Černé Hory dováží Řecko (19 %), Německo a Itálie. Ze zemí CEFTA do Černé Hory nejvíce exportuje Srbsko (74 %), Bosna a Hercegovina, Makedonie a Albánie [53].

Tab. 3.2 – Obchodní bilance vybraných zemí s Evropskou unií a v rámci CEFTA (v tis. EUR)

	2011		2012		2013	
	Intra CEFTA	EU	Intra CEFTA	EU	Intra CEFTA	EU
Albánie	-159 786	-1 460 707	-164 938	-1 196 754	-35 397	-436 307
BaH	-515 257	-1 257 290	-694 528	-1 332 213	-223 959	-488 189
Makedonie	305 929	- 800 864	184 554	-1 003 831	32 258	-354 131
Moldavsko	-9 072	- 844 090	-9 484	-1 006 000	-5 931	-480 165
Černá Hora	-635 358	-486 910	-585 536	-593 990	-243 550	-266 640
Srbsko	1 370 246	-3 168 176	1 344 324	-3 467 125	712 292	-1 389 027
Kosovo	-789 744	-806 630	-742 831	-864 914	-301 264	-409 615

Zdroj: [54], vlastní zpracování

¹⁰ Klasifikace zboží dle SITC - SITC 0: Potraviny a živá zvířata; SITC 1: Nápoje a tabák; SITC 2: Surové materiály, nepoživatelné, s výjimkou paliv; SITC 3: Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály; SITC 4: Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky; SITC 5: Chemikálie a příbuzné výrobky; SITC 6: Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu; SITC 7: Stroje a dopravní prostředky; SITC 8: Průmyslové spotřební zboží; SITC 9: Komodity a předměty obchodu, jež nejsou jinde klasifikovány.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.5, Černá Hora je společně s Makedonií, Albánií, Bosnou a Hercegovinou, Moldávií, Srbskem a Kosovem členem Středoevropské dohody o volném obchodu CEFTA.

V předešlé tab. 3.2 je zaznamenána obchodní bilance těchto členských zemí v období 2011-2013. Z tabulky je patrné, že všechny země CEFTA zaznamenávají ve vybraném období zápornou obchodní bilanci s EU. Jejich zahraniční obchod je tak relativně závislý na dovozu zboží a služeb z EU. Obchodování v rámci CEFTA je přínosné nejvíce pro Makedonii a Srbsko, které jako jediné zaznamenávají kladnou obchodní bilanci. Z výsledků tak lze považovat Černou Horu za čistého importéra.

3.7 Evropská unie a západní Balkán

Oblast západního Balkánu¹¹ je pro Evropskou unii již dlouhou dobu prioritní oblastí. Zájem ze strany Evropské unie o rozšíření je především z bezpečnostních důvodů, než z ekonomicko-politických, jak tomu bylo například u jiných zemí. Hlavním motivem a cílem politiky Evropské unie na západním Balkáně je dosáhnout stability a míru a hlubší integrace států tohoto regionu, neboť situace na Balkáně v 90. letech 20. století měla na evropské společenství negativní vliv. Za prvé se do Evropské unie uchýlovaly tisíce uprchlíků kvůli bezpečnostní či ekonomické situaci své země, a pak také válečný stav spojený s evidentními válečnými zločiny Evropa nezažila od druhé světové války. Taková situace byla zcela v rozporu s hodnotami a principy, na kterých byla celá integrovaná Evropa vybudována. Celkově vždy byla tato část Evropy považována za velice problematickou, a tak vznikla obava, že by mohla ohrožovat i zbytek Evropy [15].

Od konce druhé světové války v této oblasti existovala Socialistická federativní republika Jugoslávie, která se skládala z Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Černé Hory, Makedonie, Srbska, Slovinska a částečně uznaného Kosova. Tato federativní republika trvala až do roku 1992. Všechny výše zmíněné státy se od Jugoslávie postupně odtrhly, osamostatnily se a vyhlásily svou nezávislost. A tak v roce 1992 zůstaly ve svazku pouze Srbsko a Černá Hora. Tato nově vzniklá Spolková republika Jugoslávie měla trvání až do roku 2006, poté došlo k vyhlášení nezávislosti Černé Hory i Srbska.

Evropská unie se v regionu západního Balkánu poprvé angažovala již v roce 1991, kdy napomáhala Chorvatsku a Slovinsku s jejich ekonomickou transformací a stabilizací.

¹¹ Region západního Balkánu tvoří - Chorvatsko (nyní už člen EU), Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Srbsko, Černá Hora, Makedonie (Bývalá jugoslávská republika Makedonie – FYROM)

Po skončení války v Bosně a Hercegovině v roce 1995 se EU účastnila také poválečné obnovy této oblasti. Po válce v Kosovu přehodnotila Evropská unie svůj přístup k zemím západního Balkánu a nabídla jim perspektivu členství v EU. Integrace do EU se tak pro všechny země západního Balkánu stala v podstatě jedinou možností, jak dosáhnout úspěšné obnovy země, rozvoje a udržení politické stability [55].

Jelikož byla Evropa i nadále sužována potenciální hrozbou války či organizovaného zločinu, zaměřila se Evropská unie na stabilitu západobalkánského regionu a zahájila Stabilizační a asociační proces. Tento proces má bilaterální, popř. multilaterální charakter, a jeho cílem je pomoci jednotlivým státům plnit kritéria nutná ke vstupu do EU [15].

Úspěšný Stabilizační a asociační proces je dokončen přijetím Stabilizační a asociační dohody. Stabilizační a asociační dohody byly postupně podepsány s Makedonií a Chorvatskem (v roce 2001), následně s Albánií v roce 2006, Černou Horou (2007), Bosnou a Hercegovinou (2008) a Srbskem (taktéž v roce 2008).

Pro sbližování EU se zeměmi západního Balkánu byl vymezen institucionální rámec, a to konkrétně na dvou summitech Evropské rady. První proběhl v Zábřehu v roce 2000, kdy se členové Evropské rady sešli s představiteli zemí západního Balkánu a dohodli se na podmínkách Stabilizačního a asociačního procesu. Evropská unie také tehdy přislíbila všem zemím západního Balkánu perspektivu členství v EU. Druhý summit proběhl v Soluni v roce 2003, kdy došlo k přijetí deklarace EU, jenž opětovně vyjádřila podporu přístupu západobalkánských zemí do EU, a zároveň obsahovala kromě obecných bodů pro vstup do EU platících pro všechny kandidátské země EU, také speciální body, které byly určeny právě pro země západního Balkánu (např. nutnost bojovat proti organizovanému zločinu, korupci, ilegální migraci). Na základě tohoto summitu se také Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Srbsko a Černá Hora stali potenciálními kandidátskými zeměmi Evropské unie [16].

Odhodlání Evropské unie podporovat snahy zemí západního Balkánu o přiblížení se Evropské unii prostřednictvím Procesu stabilizace a přidružení bylo zdůrazněno na zasedání Rady v prosinci 2002 v Kodani. Tento závazek Evropské unie byl následně potvrzen v roce 2003 v rámci *Soluňské agendy pro země západního Balkánu – směřování k evropské integraci*. Proces stabilizace a přidružení nabízí pro tyto země podporu reforem a nutných opatření k přijetí evropských hodnot a norem. Každá ze zemí západního Balkánu investuje do procesu stabilizace a přidružení značné úsilí, aby se pohybovala vpřed směrem k EU. Každé zemi to jde však s různou rychlostí. Pokrok zemí je hodnocen

ve zprávách o pokroku, které obsahují klíčové priority a cíle pro danou zemi. Tyto zprávy se skládají ze dvou částí:

- z výroční strategické zprávy, která shrnuje přístup Komise ke společným výzvám, před nimiž země stojí a postup pro každou zemi,
- a zprávy o pokroku, tedy hodnocení pokroku každé potenciální či kandidátské země za uplynulý rok [56].

Zprávy o pokroku předkládá Evropská komise každoročně vládám členských zemí EU a poukazuje na zlepšení, kterého dosáhly kandidátské země nebo země se statutem potenciálního kandidáta EU.

* * *

V kapitole „Černá Hora a její integrační tendence“ byla čtenáři přiblížena historie Černé Hory a její ekonomická charakteristika, včetně zahraničního obchodu. Současně byla popsána činnost Černé Hory v mezinárodních organizacích, která má poukázat na připravenost země na členství v Evropské unii a NATO. V poslední části této kapitoly byly popsány vztahy mezi Evropskou unií a západním Balkánem.

4. ZHODNOCENÍ PŘEDPOKLADŮ PRO PŘIJETÍ ČERNÉ HORY DO EU A EFEKTY SPOLUPRÁCE

Z hlediska geografické rozlohy (13 812 km²) a velikosti populace (626 000 obyvatel) je Černá Hora jedním z nejmenších evropských států. Jedná se však o stabilní, demokratický a multietnický stát, který sdílí společné hodnoty se zeměmi z jeho blízkého prostředí, a také z celého evropského kontinentu a demokratického světa. Patří k jednomu z nejdynamičtějších regionů s velmi jasnou perspektivou.

Toto zvláštní postavení, a výhody z něho vyplývající, začlenilo Černou Horu do zahraniční politiky pro evropskou integraci, spadající pod Ministerstvo zahraničních záležitostí a evropské integrace, které sídlí v Podgorici [57]. Černá Hora vykonává svou zahraniční politiku v souladu se strategickými národními zájmy a zájmy svých občanů, a také s náležitým ohledem na procesy v regionu v kontextu Evropy a celé globální perspektivy.

Veškeré zahraničně-politické priority Černé Hory jsou vzájemně propojené a také vzájemně se doplňující. Prostřednictvím stanovení a plnění priorit ve vztazích se zahraničím usiluje Černá Hora o integraci do evropských a euroatlantických struktur a všech regionálních iniciativ. Cílem je také rozvoj dobrých vztahů se sousedními zeměmi, navazování a udržování dobrých vztahů s většinou vyspělých zemí na světě. Integrace země do Evropské unie je prioritou Černé Hory, proto bude jednat plně v souladu s mezinárodními závazky, které převzala. [57].

4.1 Cesta Černé Hory do Evropské unie

Svaz Srbska a Černé Hory zahájil proces přistoupení k Evropské unii v listopadu 2005, a to zahájením jednání o Dohodě o stabilizaci a přidružení. V květnu 2006 však proběhlo referendum, ve kterém se hlasovalo o nezávislosti Černé Hory. Hlasování se zúčastnilo 86 % voličů, z nichž 55,5 % se vyslovilo pro nezávislost Černé Hory. Následně došlo k rozpuštění srbsko-černohorského svazku. Srbsko pokračovalo ve stávajících jednáních s Evropskou unií, ale s Černou Horou musela být zahájena jednání nová a samostatná (září 2006). Dohoda o zahájení jednání byla oficiálně podepsána dne 15. října 2007.

Černá Hora předložila svou žádost o členství v Evropské unii dne 15. prosince 2008. Následně (duben 2009) Rada vyzvala Evropskou komisi, aby předložila své stanovisko k černohorské žádosti. V červenci téhož roku předložila Komise Černé Hoře dotazník k posouzení její žádosti o vstup do EU. Tento vyplněný dotazník odevzdala Černá Hora zpět

v prosinci 2009. Dne 1. května 2010 vstoupila v platnost *Dohoda o stabilizaci a přidružení* (SAA) mezi Černou Horou a Evropskou unií, a to poté, co byla ratifikována všemi tehdejšími 27 členskými zeměmi EU. V roce 2010 vydala Evropská komise kladné stanovisko k žádosti Černé Hory o vstup do EU a doporučila Černou Horu jako kandidátskou zemi. Zároveň identifikovala 7 klíčových priorit, které bylo potřeba začít v rámci jednotlivých jednání řešit. V prosinci 2010 byl zemi oficiálně udělen status kandidátské země. Přístupová jednání s Černou Horou byla zahájena dne 29. června 2012 [58].

V následujícím textu jsou přehledně sepsány všechny důležité milníky Černé Hory při její cestě do Evropské unie v letech 2006-2013 [59].

Rok 2006

21. května Konalo se referendum o nezávislosti Černé Hory – 55,5 % odevzdaných volebních hlasů bylo pro nezávislost Černé Hory.

Rok 2007

15. října V Lucemburku došlo k podepsání Stabilizační a asociační dohody.

13. listopadu Parlament Černé Hory ratifikuje Stabilizační a asociační dohodu, Prozatímní dohodu a Dohodu o usnadnění udělování víz a dohodu readmisní politiky¹².

Rok 2008

1. ledna Vstoupily v platnost Prozatímní dohody o obchodu, o otázkách s obchodem souvisejících, o usnadnění udělování víz a o zpětném

15. prosince Černá Hora předložila svou žádost o vstup do EU.

Rok 2009

23. dubna Rada vyzývá Komisi, aby předložila své stanovisko k žádosti Černé Hory o vstup do EU.

22. července Evropská komise předkládá dotazník vládě Černé Hory.

30. listopadu Evropská rada uděluje bezvízový styk pro občany Černé Hory.

¹² Politika pro realizaci návratu osob, které odmítají navrátit se do země dobrovolně.

Rok 2010

- 1. května* Vstoupila v platnost Stabilizační a asociační dohoda poté, co ji ratifikovalo všech 27 členských států EU.
- 9. listopadu* Evropská komise vydává kladné stanovisko k žádosti Černé Hory o vstup do EU.
- 17. listopadu* Evropská rada uděluje Černé Hoře status kandidátské země.

Rok 2011

- 12. října* V hodnotící zprávě o pokroku země doporučuje Evropská komise zahájení přístupových jednání Evropské unie s Černou Horou.
- 29. prosince* Je vládou Černé Hory jmenován hlavní vyjednaváč země s EU (Aleksandar Andrij Pejović).

Rok 2012

- 2. února* Vláda Černé Hory přijala rozhodnutí, kterým se stanoví struktura jednání o přistoupení Černé Hory k Evropské unii.
- 23. května* Evropská komise zveřejňuje zprávu o pokroku Černé Hory při provádění reforem a doporučuje členským státům EU, aby zahájily
- 26. června* Rada pro obecné záležitosti v Lucemburku rozhodla doporučit Evropské komisi zahájení přístupových jednání mezi Černou Horou a EU.
- 29. června* Oficiální začátek procesu vyjednávání mezi Černou Horou a Evropskou unií.

Rok 2013

- 27. června* Dokončen proces screeningu pro 33 kapitol vyjednávání.
- 18. prosince* Oficiálně otevřené kapitoly *acquis* číslo 5 (veřejné zakázky), 6 (právo obchodních společností), 20 (podnikání a průmyslová politika), 23 (soudnictví a základní práva) a 24 (spravedlnost, svoboda a bezpečnost).
- 26. prosince* Černohorská vláda přijímá program Černé Hory o přistoupení země k EU pro období 2014-2018.

4.2 Plnění přístupových kritérií

Tato kapitola je zaměřena na plnění politických a ekonomických kritérií přistoupení a současný stav jednotlivých přístupových kapitol *acquis* [60].

4.2.1 Politická kritéria

V rámci tohoto oddílu je přiblížen pokrok dosažený Černou Horou při plnění kodaňských kritérií, která vyžadují stabilitu institucí zaručující demokracii, existenci právního státu, zachování lidských práv a respektování a ochranu menšin. Také popsána regionální spolupráce Černé Hory, její dobré sousedské vztahy s kandidátskými zeměmi a členskými státy EU, a dodržování mezinárodních závazků, jako je například spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.

A. *Demokracie a právní stát*

Černá Hora je parlamentní demokracií fungující na základě ústavního a právního rámce, který je do značné míry v souladu s evropskými zásadami a standardy. I přesto, na začátku přístupových vyjednávání byly Černé Hoře vytýkány nedostatky ve fungování demokratických institucí a v provádění právních předpisů. Byla kritizována oblast soudnictví, korupce, boje s organizovaným zločinem a veřejné správy. Ta byla označena jako slabá a velmi zpolitizovaná.

V oblasti soudnictví byla kritizována úloha parlamentu při jmenování soudců a státních zástupců. V důsledku této kritiky přijal parlament Černé Hory v červenci 2013 pozměňovací návrhy k Ústavě, a to v části týkající se soudnictví, které jsou v zásadě v souladu s doporučeními Benátské komise při Radě Evropy. Změny mají posílit nezávislost soudnictví tím, že sníží politický vliv na jmenování státních zástupců a soudců. Hlavními oblastmi, které byly reformované v souladu s doporučeními Benátské komise a evropskými normami, jsou:

- jmenování a odvolání předsedy Nejvyššího soudu,
- složení a pravomoci soudní rady,
- volby a odvolávání soudců Ústavního soudu,
- jmenování a odvolání nejvyššího státního zástupce a ostatních státních zástupců.

V září 2013 byl černohorským parlamentem přijat zákon o soudech, zákon o Ústavním soudu a zákon o státním stíhání. To vše s cílem sladit tyto nové zákony s nedávnými ústavními změnami.

Reforma soudnictví však postupuje pomalu. Strategie reformy soudnictví pro období 2007-2012 a revidovaný akční plán byly zavedeny pouze částečně. Na přijetí nové soudní reformní strategie se stále čeká.

Zajímavé také je, že ve srovnání s ostatními členskými státy EU a s ohledem na velikost populace Černé Hory, vydal černohorský prezident velké množství amnestií (v roce 2012 to bylo 366, v první polovině roku 2013 dokonce 299). V srpnu 2013 byl dokonce přijat nový zákon o udělování amnestie. Je však znepokojivé, že tento zákon byl přijat bez jakéhokoliv předchozího zhodnocení a posouzení rizik a dopadů. Je tedy nutné, aby udělená amnestie nevedla k beztrestnosti a nemařila boj proti korupci a organizovanému zločinu.

Dalším vytýkaným problémem definovaným za začátku přístupových vyjednávání byla korupce. I přesto, že v té době již Černá Hora měla z velké části zavedený právní a institucionální rámec potřebný pro boj s korupcí, byla korupce stále rozšířena v mnoha oblastech a představovala vážný problém. Příčinou bylo nedůsledné uplatňování právních předpisů zaměřených na boj s korupcí.

Při vyhodnocení situace v roce 2013 bylo zjištěno, že problém boje s korupcí v zemi stále přetrvává. Korupce zůstává v Černé Hoře přítomna v mnoha oblastech a stále představuje závažný problém. Realizace příslušného legislativního rámce ukázala řadu nedostatků, takže bude nutné přijmout další legislativní opatření. Další nutností je zvýšit kapacitu dozorčích orgánů, které provádějí dohled nad dodržováním zákona o financování politických stran a volebních kampaní, a posílit jejich pravomoci. V případech odhalení korupce v rámci politických institucí bude nutné takové jednání řádně vyšetřit, stíhat a odsoudit.

Boj proti organizovanému zločinu byl také jednou z kritizovaných oblastí. Praní špinavých peněz, pašování a obchod s drogami představovali klíčové oblasti zájmu. Problémem zde byla opět nedostatečná kapacita pro vyšetřování a vymáhání práva. Omezené bylo také posuzování hrozeb, koordinace orgánů, shromažďování a zpracovávání zpravodajských informací. Bylo naprosto nezbytné posílit další spolupráci na mezinárodní úrovni.

Do současné doby bylo určitého pokroku dosaženo, neboť Černá Hora se podílí na regionální a mezinárodní justiční a policejní spolupráci. Také v boji proti obchodu s drogami má země dobré výsledky. Nicméně je ještě nutné zlepšit koordinaci mezi vyšetřovacími orgány a orgány soudnictví.

Co se týče veřejné správy, zde byl v dubnu 2012 schválen vládou plán reformy. Tento plán byl následně ještě upraven a přepracován a ve finální podobě přijat v červenci 2013. Tato reforma mimo jiné obsahuje také analýzu, ze které vyplývá, kolik musí být v dané instituci zaměstnanců, aby fungovala co nejefektivněji. Je také nutné posílit koordinační a monitorovací mechanismus a vytvořit jednotný legislativní rámec pro orgány veřejné správy. V platnost vstoupil také nový zákon o státních úřednících a státních zaměstnancích, který je v oblasti veřejné správy spolu s přijatou reformou krokem vpřed [60].

B. Lidská práva a ochrana menšin

V oblasti lidských práv a menšin je Černá Hora od začátku přístupových vyjednávání relativně v souladu s normami a osvědčenými postupy, které pro ni vyplývají z mezinárodních úmluv. Nutné je ovšem změnit zejména zákon zakazující diskriminaci, a to tak, aby byl v souladu s *acquis*. Nedostatky přetrvávají také v prosazování práva, především v oblasti diskriminace zranitelných skupin, kdy soudní orgány v některých případech postupují chybně.

Zvýšenou pozornost vyžaduje také boj proti špatnému zacházení, zejména ve věznicích. Zde je také nutné uvést veškerou legislativu do souladu s mezinárodními normami. Dále je také problematická oblast násilí proti médiím, kdy počet případů ohrožení a násilí vůči novinářům v poslední době vede k obavám. Takové případy musí být stíhány a řádně vyšetřovány. Aby došlo v této oblasti k souladu s mezinárodními smlouvami a normami EU, je potřeba posílit kapacitu státních orgánů, zejména orgánů spravedlnosti [61].

4.2.2 Ekonomická kritéria

Ekonomická přístupová kritéria vyžadují po členských i kandidátských zemích EU existenci fungujícího tržního hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci EU.

A. Existence fungujícího tržního hospodářství

V lednu 2013 představila země svůj druhý *Předvstupní hospodářský program* (Pre-accession Economic Programme), který pokrývá období 2013-2015. Prioritou pro

Černou Horu je i nadále posílit fiskální a finanční stabilitu jako předpoklad pro dlouhodobý hospodářský růst. Lze říci, že tržní hospodářství i hospodářská politika v zemi existuje, čímž je tato část ekonomických přístupových kritérií splněna.

V následující tabulce 4.1 je znázorněna ekonomická situace Černé hory pomocí makroekonomických ukazatelů.

Tab. 4.1 - Základní makroekonomické ukazatele Černé Hory

	2009	2010	2011	2012	2013
HDP v běžných cenách (v mil. EUR)	2 981	3 104	3 234	3 149	3 336*
HDP na osobu (v EUR)	4 720	5 006	5 211	5 063	5 346
Meziroční tempo růstu HDP (v %)	-5,7	2,5	3,2	-2,5	3,5
Míra inflace – dle CPI (v %)	3,5	0,7	3,2	5,1	2,2
Míra nezaměstnanosti (v %)	19,1	19,7	19,9	19,7	19,5
Veřejný dluh (v %)	42,2	43,9	45,0	52,1	53,8

Zdroj: [52], vlastní zpracování

* odhad pro rok 2013

V roce 2012 vstoupila ekonomika Černé Hory do recese. Reálný HDP se snížil meziročně o 2,5 %, a to díky slabé výkonnosti průmyslu, stavebnictví, dopravy, finančních služeb a zemědělství. Průmyslová výroba se snížila meziročně o 7 %, jednalo se především o oblast zpracovatelského průmyslu a hutnictví. Současně byla také nízká soukromá spotřeba a míra investic, což lze přičítat stagnujícímu disponibilnímu důchodu. Průměrný příjem obyvatele v paritě kupní síly činil 42 % průměru EU-27.

Z recese ekonomika vyšla v roce 2013, kdy reálný HDP vzrostl o 1,1 % hned v prvním čtvrtletí roku, a o 3,4 % ve druhém čtvrtletí. Meziroční expanzi zaznamenala také průmyslová výroba, stavebnictví, lesnictví a doprava. Ve druhé polovině roku 2013 však došlo k mírnému zpomalení růstu HDP.

Z vývoje inflace je jasné vidět, že míra inflace (měřená podle indexu spotřebitelských cen) je v zemi vysoce volatilní. Nejvyšší hodnoty dosahovala v roce 2012 (5,1 %), nejnižší naopak v roce 2010 (0,7 %). Průměrná inflace za sledované období byla 2,9 %.

Při pohledu na nezaměstnanost v zemi lze konstatovat, že stále zůstává na vysoké úrovni, téměř 20 %. Je tomu tak už od roku 2010. V Černé Hoře jsou značné regionální rozdíly v nezaměstnanosti. Zatímco v pobřežních a centrálních oblastech se míra

nezaměstnanosti pohybuje kolem 10 % - 15,6 %, v severní části Černé Hory dosahuje tato míra až 36,7 %. V zemi jsou obavy z dlouhodobé nezaměstnanosti, téměř 68 % nezaměstnaných je bez práce už více než 2 roky. Nezaměstnanost v zemi postihuje především mladé lidi, a to ve věku 15-24 let, kteří představují více jak 40 % z celkového počtu nezaměstnaných. Výše nezaměstnanosti se pak odráží i ve výši mezd zaměstnaných lidí. Průměrná hrubá mzda v roce 2012 reálně vzrostla o 3 % ročně. V první polovině roku 2013 došlo k růstu o pouhé 1 %. Slabá produktivita práce a vysoká nezaměstnanost tak patří k nejzávažnějším problémům Černé Hory.

V oblasti veřejným financí měla vláda Černé Hory navzdory úsilí o fiskální konsolidaci potíže s plněním rozpočtových cílů. Schodek rozpočtu zůstával vysoký, a to 5,6 % HDP. Schodek rozpočtu tak překračuje vymezenou cílovou hodnotu ve výši max. 2,4 % HDP. V první polovině roku 2013 se vláda zaměřila na fiskální konsolidaci pomocí řady nových fiskálních opatření, a to včetně zmrazení důchodů a omezení platů ve veřejných podnicích a členů parlamentu. Výnosy z těchto opatření spočívaly také ve zvýšení daně z příjmů fyzických osob z 9 % na 15 %. Díky těmto krokům se v první polovině roku 2013 podařilo navýšit celkové příjmy do státní pokladny o 5,3 %. V důsledku toho klesl rozpočtový schodek na 1,9 % HDP. Jedná se o znatelný pokrok, předchozí rok ve stejném období činil schodek totiž 3,9 % HDP. Černá Hora bojuje i s vysokým veřejným dluhem, který od roku 2009 rychle roste. Z původních 42,2 % HDP (v roce 2009) se navýšil na 53,8 % HDP v roce 2013, tři čtvrtiny z toho představuje zahraniční zadluženost. Vzhledem k posílení fiskální disciplíny vláda navrhla v červenci 2013 zákon o rozpočtu a fiskální odpovědnosti (tj. fiskální pravidla),

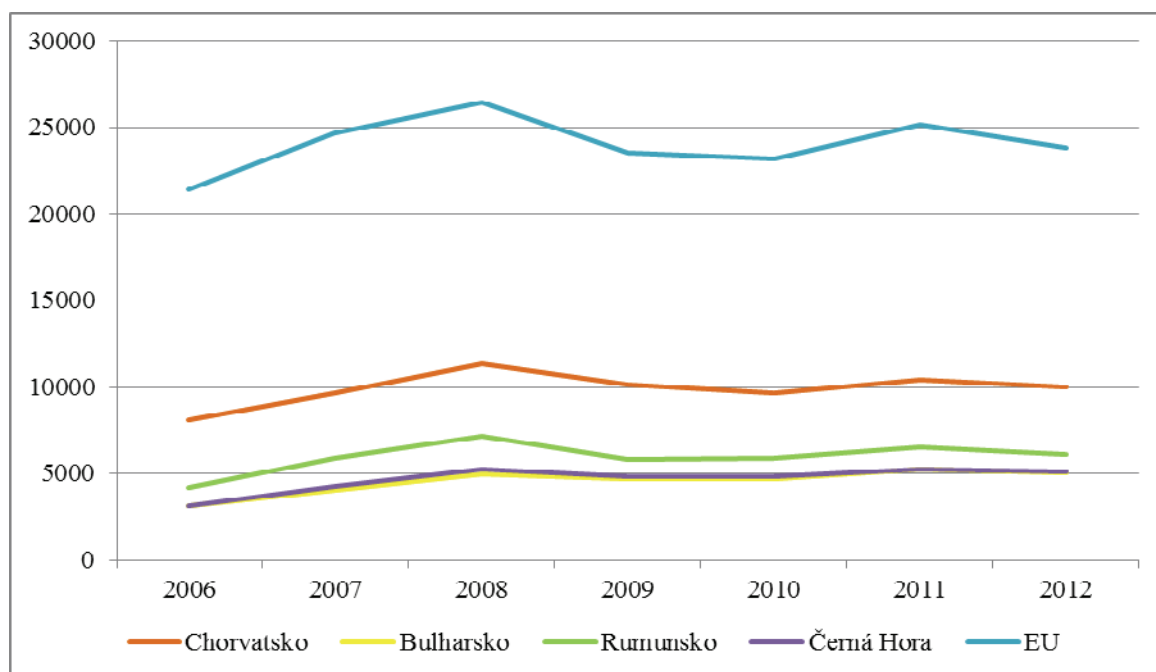
kde došlo ke stanovení horní hranice veřejného dluhu ve výši 60 % HDP a rozpočtového schodku ve výši 3 % HDP. Tento návrh zákona ještě musí být přijat parlamentem. Tomu však předchází vyhodnocení hospodářské politiky země nezávislou fiskální radou, která o výsledku informuje parlament Černé Hory. Celkově lze říci, že fiskální rizika zůstávají vysoká [60].

Ekonomická úroveň (HDP na osobu) se v Černé Hoře pomalu zvyšuje. V roce 2012 dosáhla 5 063 EUR. Tato hodnota však zdaleka nedosahuje hodnoty některých ostatních evropských států. Průměrná hodnota EU27 dosahovala v roce 2012 výše 23 836 EUR (4,7x vyšší hodnota než v Černé Hoře).

V následujícím grafu 4.1 byly dány do komparace ukazatele HDP na osobu Bulharska, Rumunska, Chorvatska a EU27. Tyto země byly vybrány z důvodu data svého přistoupení

do EU¹³. Z grafu lze vyčíst, že je ekonomická úroveň Černé Hory a Bulharska stejná, zatímco v Rumunsku je 1,2x vyšší a Řecku 2x vyšší. Bulharsko si tak od vstupu do EU v roce 2007 nepolepšilo zásadně životní úroveň svých občanů oproti Černé Hoře. Z grafu lze dále zaznamenat vliv hospodářské a dluhové krize, který v roce 2009 a 2010 zapříčinil propad HDP na osobu ve všech zkoumaných zemích.

Graf 4.1: Vývoj HDP na osobu ve vybraných zemích EU (v EUR)

Zdroj: [62], vlastní zpracování

Aby se Černá Hora dokázala vyrovnat s existujícími ekonomickými problémy a mohla snížit vnější ekonomickou nerovnováhu, musí posílit svou konkurenceschopnost, zlepšit produktivitu a získat další přímé zahraniční investice do více sektorů, než jen do cestovního ruchu a nemovitostí. Vytvoření vhodného podnikatelského prostředí je zde stále bržděno nedostatečným a „slabým“ právním státem a vysokou korupcí. Současně je potřeba zapracovat na vysoké míře nezaměstnanosti a vyrovnat propastný rozdíl mezi poptávkou a nabídkou práce na trhu.

¹³ Rumunsko a Bulharsko vstoupilo do EU v roce 2007 v rámci předposledního rozšiřování EU, Chorvatsko jako nejnovější člen v roce 2013.

B. Schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci Unie

V roce 2013 vyšla Černé Hora z recese zejména pomocí vnější poptávky, jelikož domácí poptávka zůstává utlumena v důsledku vysoké míry nezaměstnanosti. Vláda připravuje další opatření k fiskální konsolidaci.

Lidský kapitál je v Černé Hoře nedostatečný, zaměstnavatelé postrádají hlavně absolventy vysokých škol, kteří by měli dostatek potřebných dovedností. Z tohoto důvodu se začalo v zemi uvažovat o reformě systému odborného vzdělávání a odborné přípravy. V důsledku rozpočtového omezení však příprava této reformy musela být odložena. Prozatím se tedy vládní snahy omezily pouze na dotace pro zaměstnavatele na nábor pracovníků s horším umístěním na trhu práce a mladých absolventů bez pracovních zkušeností. Problematickou otázkou jsou také pracovníci odcházejících do předčasného starobního důchodu, z tohoto důvodu stanovila vláda cíl podpořit kapacity podniků a tím zvyšovat odolnost těchto podniků vůči konkurenčním tlakům.

V roce 2012 činily hrubé výdaje na vědu a výzkum 0,4 % HDP, stejně jako rok předtím. Z této částky pak na soukromý sektor připadá pouze 27 %. V témže roce přidělila vláda také 42 mil. EUR (1,3 % HDP) na státní podpory. Z této částky šlo 84 % na Montenegro Airlines [60].

4.2.3 Schopnost dostát svým závazkům vyplývajícím z členství v EU

Schopnost dostát svým závazkům a převzít závazky vyplývající z členství znamená všechna *acquis*, která jsou vyjádřena ve Smlouvách, sekundární legislativě i všech politikách EU. V každém sektoru *acquis* Komise posuzuje pokrok dosažený v daném období a shrnuje celkovou připravenost země. Co se týče kritéria schopnosti dostát svým závazkům, je zde různá míra sladění.

Jak již bylo v předchozí kapitole zmíněno, kapitol *acquis* je celkem 35. Přehled jednotlivých kapitol společně s jejich posouzením na začátku vyjednávacího procesu, zahájením a ukončením screeningu, a případným otevřením a uzavřením dané kapitoly je přehledně zaznamenáno v tabulce, která tvoří *Přílohu 1* této práce. Kapitol, které budou vyžadovat značné úsilí, je celkem 11. Jedná se o kapitoly:

1. Volný pohyb zboží	19. Sociální politika a zaměstnanost
7. Právo duševního vlastnictví	22. Regionální politika a koordinace strukturálních nástrojů
11. Zemědělství	23. Soudnictví a základní práva
12. Bezpečnost potravin, veterinární a fytosanitární politika	24. Spravedlnost, svoboda a bezpečnost
13. Rybolov	32. Finanční kontrola.
18. Statistika	

U kapitol 2-6, 8-10, 14, 15, 17, 21 a 28 se očekává malé úsilí ve sladění. U kapitol 16, 20, 25, 26, 29-31 a 33 se neočekávají problémy. Nejproblémovější kapitolou je kapitola číslo 27 zabývající se životním prostředím, která je zcela v rozporu s *acquis*.

V *Příloze 2* lze také vidět, že u všech kapitol došlo k uzavření zahájeného screeningu a zatím pouze osm kapitol bylo otevřeno k jednání. Z těchto osmi otevřených kapitol byly předběžně uzavřeny jen kapitoly 25 (věda a výzkum) a 26 (vzdělání a kultura).

Kapitola 5 „Zadávání veřejných zakázek“ je důležitá pro vnitřní trh EU a pro odpovědné využívání finančních prostředků. Černá Hora pokročila se zákonem o zadávání veřejných zakázek z roku 2012, nyní však bude muset posílit kapacity na všech úrovních a zajistit účinné prosazení tohoto předpisu. V rámci této kapitoly je také třeba vyvinout další úsilí v oblastech, jako je koncese a zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany, neboť dobře fungující veřejné zakázky a prostředky zde hrají klíčovou roli v prevenci korupce.

Pokud jde o kapitolu 6 „Práva obchodních společností“, Černá Hora zde dosáhla dobré úrovně souladu s *acquis*. Je potřeba ještě doladit směrnici o transparentnosti a zavést ustanovení týkající se přeshraničních fúzí akciových společností. Dále se Černá Hora musí vyrovnat s novou směrnicí EU o účetnictví a zřídit nezávislý a dostatečně financovaný veřejný dohled.

Kapitola 20 „Podniky a průmyslová politika“ je obecně v souladu s *acquis*, ale chybí zde dostatečné administrativní kapacity na podporu podniků a zlepšení podnikatelského prostředí, což negativně ovlivňuje konkurenceschopnost. Černá Hora by měla řešit tyto nedostatky tím, že v oblasti průmyslové konkurenceschopnosti vypracuje komplexní strategii, která by měla být podporována systémem hodnotících ukazatelů a měřítek [60].

4.3 Zhodnocení současného stavu přístupových kritérií

Na základě analýzy plnění přístupových kritérií Evropské komise předložil Evropský parlament Černé Hoře určité závěry a doporučení. V první řadě Evropský parlament zdůrazňuje, že pro uplatňování *acquis* je důležitá reforma veřejné správy. Za naprosto zásadní považuje posílení koordinačního a monitorovacího mechanismu pro provádění strategie veřejné správy a přijetí dalších opatření, která pomohou vytvořit transparentní, profesionální a efektivní veřejnou správu založenou na zásluhách. V oblasti soudnictví je vítána změna ústavy zaměřená na posílení nezávislosti soudnictví tím, že dojde ke snížení politického vlivu na jmenování veřejných žalobců a soudních úředníků. Jsou vítány také kroky vedoucí ke zjednodušení soudního systému, zlepšení efektivity soudů a snížení počtu nevyřešených případů. Naopak Evropský parlament vyzývá Černou Horu k posílení kapacit pro boj proti korupci a organizovanému zločinu. V této souvislosti je zdůrazňováno splnění všech doporučení Skupiny států proti korupci [61].

Naopak Evropský parlament s uspokojením konstatuje, že nástroj předvstupní pomoci v Černé Hoře funguje dobře, pouze vyzývá vládu a Evropskou komisi, aby zjednodušily administrativní postupy pro získávání finančních prostředků z tohoto nástroje, a tím zajistily jejich větší dostupnost potenciálním příjemcům [63].

V oblasti hospodářských kritérií dosáhla Černá Hora určitého dalšího pokroku směrem k fungujícímu tržnímu hospodářství. Země by měla být schopna se vyrovnat s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Unie ve střednědobém horizontu, a to za předpokladu, že bude pokračovat v řešení aktuálních slabin prostřednictvím vhodných makroekonomických politik a strukturálních reforem.

V plnění kritéria schopnosti převzít závazky vyplývající z členství v EU je Černá Hora v různé míře sladěnosti. Posílení administrativních kapacit je průřezovým problémem v mnoha oblastech. V kapitolách, jako je zadávání veřejných zakázek, práva obchodních společností, práva duševního vlastnictví, informační společnost a média, daní a podnikání a průmyslové politiky, je Černá Hora dostatečně pokročilá natolik, aby Evropská komise doporučila zahájení přístupových jednání.

V jiných oblastech, jako je např. volný pohyb zboží, práva usazování a volného pohybu služeb, zemědělství a rozvoje venkova, bezpečnosti potravin, veterinární a fytosanitární politiky, a regionální politiky a koordinace strukturálních nástrojů, již byly

stanoveny strategie pro dosažení souladu s *acquis*. Tyto oblasti by měly být během následujících měsíců prioritou země [63].

Závěrem lze k této podkapitole říci, že zahájení přístupových jednání EU s Černou Horou znamenalo pro zemi počátek nové fáze na její cestě do Evropské unie. Celý proces přistoupení by měl být inkluzivní a se zapojením široké občanské společnosti.

4.4 Čerpání finančních prostředků z EU

Evropská unie se stala největším poskytovatelem finanční pomoci zemím jihovýchodní Evropy na základě Paktu stability a růstu, který byl přijat roku 1999. Předvstupní finanční pomoc je pomoc účelově zaměřená, neboť jejím účelem je podpořit kandidátské a potenciální země EU při zavádění nezbytných politických, ekonomických a hospodářských reforem v souladu s normami EU. Mezi politické reformy lze řadit zejména budování institucí, posilování právního státu, prosazování lidských práv, ochranu menšin a rozvoj občanské společnosti. Hospodářské reformy jsou zaměřené na zajištění fungujícího tržního hospodářství dané země, aby byla schopna vypořádat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Unie. Cílem nástroje IPA je tedy pomoci kandidátské či potenciální zemi EU k pokroku v plnění kodaňských přístupových kritérií.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.5, Černá Hora může čerpat finanční prostředky z fondu EU prostřednictvím nástroje předvstupní pomoci IPA, a to ze všech pěti složek, ze kterých se finanční nástroj IPA skládá. Alokace pro rok 2013 z fondu tohoto nástroje byla pro Černou Horu stanovena ve výši 35,4 mil. EUR. Prozatím však země využívá čerpání financí pouze ze složky IPA I (pomoc při transformaci a budování institucí) a IPA II (přeshraniční spolupráce), neboť k čerpání ze složek IPA III-V doposud nezískala akreditaci systému decentralizovaného provádění¹⁴ [64].

V tabulce 4.2 je zaznamenána finanční alokace jednotlivých složek IPA stanovená pro Černou Horu v programovém období 2007-2013. Pro rok 2013 bylo pro Černou Horu vyčleněno 35,4 mil. EUR. Z tabulky je pak na první pohled patrné, že největší část z těchto peněz byla určena na třetí složku „regionální rozvoj“, a to konkrétně 15,2 mil EUR. Nejméně naopak na složku „rozvoj lidských zdrojů“.

¹⁴ Složky IPA I a II jsou řízeny centrálně delegací EU v Černé Hoře, ke zbývajícím složkám III-V je potřeba získat danou akreditaci, aby tyto složky mohla řídit Černá Hora sama.

Tab. 4.2 – Finanční alokace jednotlivých složek IPA pro Černou Horu na rok 2013

Jednotlivé složky IPA	Finanční alokace (v EUR)	Finanční alokace (v %)
I. pomoc při transformaci a	5 238 958	14,7
II. přeshraniční spolupráce	4 418 687	12,4
III. regionální rozvoj	15 200 000	42,9
IV. rozvoj lidských zdrojů	2 957 077	8,5
V. rozvoj venkova	7 600 000	21,5
CELKEM	35 414 722	100

Zdroj: [64], vlastní zpracování

Evropská unie poskytovala Černé Hoře finanční pomoc v rámci nástroje předvstupní pomoci IPA v celém programovém období 2007-2013. Výše jednotlivých finančních pomoci mají vzrůstající tendenci. Z počátečních 31,4 mil. EUR v roce 2007 došlo k jejich zvýšení až na 35,4 mil. EUR pro rok 2013.

4.5 Srovnání Černé Hory s Chorvatskem

Srovnání bude provedeno v oblasti plnění *acquis*, kdy bude porovnán současný stav Černé Hory se stavem Chorvatska před vstupem do Evropské unie. Ze získaných informací bude vyvozena predikce vstupu Černé Hory do EU, změny a výhody z toho pro Černou Horu plynoucí.

Pro srovnání plnění jednotlivých kapitol *acquis* bylo vybráno Chorvatsko z důvodu jeho nedávného vstupu do Evropské unie. Srovnán bude u obou zemí počáteční stav kapitol *acquis*, data zahájení a ukončení screeningů, a otevření a uzavření určitých kapitol. Na základně této analýzy bude v závěru podkapitoly provedena predikce vstupu Černé Hory do Evropské unie.

Černá Hora předložila svou žádost o členství v Evropské unii dne 15. prosince 2008. V dubnu 2009 vyzvala Rada EU Evropskou komisi, aby předložila své stanovisko k černohorské žádosti a zhodnotila stav plnění přístupových kritérií. V roce 2010 vydala Evropská komise kladné stanovisko k žádosti Černé Hory o vstup do EU a doporučila Černou Horu jako kandidátskou zemi. Zároveň identifikovala 7 klíčových priorit, které bylo potřeba začít v rámci jednotlivých jednání řešit. V prosinci 2010 byl zemi oficiálně udělen status kandidátské země a přístupová jednání byla zahájena dne 29. června 2012.

Chorvatsko podalo svou žádost o vstup do Evropské unie 21. února 2003. Status kandidátské země mu byl přidělen následně v roce 2004, kdy současně bylo stanoveno,

že přístupová jednání budou zahájena na začátku roku 2005. Podmínkou však bylo, že Chorvatsko bude spolupracovat s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. To se stalo 3. října 2005 a ten den začala přístupová jednání Chorvatska s Evropskou unií. Tímto dnem se spustil také proces screeningu, kdy Evropská komise začala porovnávat sladěnost jednotlivých kapitol *acquis* s legislativou Evropské unie.

Na počátku porovnávacího procesu sladěnosti jednotlivých kapitol *acquis* (rozdělení jednotlivých kapitol *acquis* viz tab. 2.1) bylo z 35 kapitol vyhodnoceno třináct (kapitoly 1, 2, 3, 5, 8, 9, 11, 12, 16, 19, 22, 23 a 24) jako značně problémových. Kapitola *Životní prostředí* byla dokonce označena jako zcela v rozporu s *acquis*. Nicméně tuto kapitolu se podařilo Chorvatsku uzavřít do 10 měsíců od jejího otevření. Naopak žádné problémy se neočekávaly u kapitol 7, 10, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 30 a 31. Počáteční stav jednotlivých kapitol *acquis* je zachycen v tabulce, která tvoří *Přílohu 1* této práce.

V říjnu 2005 byl u Chorvatska zahájen screening jednotlivých kapitol a k dokončení došlo v říjnu 2006. První kapitola byla otevřena v červnu 2006, kdy zároveň došlo k jejímu uzavření. Jednalo se o kapitolu 25 (Věda a výzkum), kde se neočekávaly žádné problémy. Následně v letech 2006-2010 docházelo k otevírání jednotlivých kapitol, které pak byly v období 2006-2011 postupně uzavírány. K uzavření posledních třech kapitol došlo v červnu 2011, tedy přesně 5 let od otevření první kapitoly.

Černá Hora má vyhodnocených 11 kapitol jako značně problémových (jedná se o kapitoly 1, 7, 11, 12, 13, 19, 22, 23, 24 a 32). Žádné problémy se naopak neočekávají u kapitol 16, 20, 25, 26, 29, 30, 31 a 33). Také u Černé Hory byla kapitola *Životní prostředí* shledána jako zcela v rozporu s *acquis*. Počáteční stav jednotlivých kapitol *acquis* je zaznamenán v tabulce tvořící *Přílohu 2* této práce.

Černá Hora má v současnosti otevřených 7 kapitol (5, 6, 7, 10, 22, 23 a 27), které byly otevřeny v období od prosince 2013 do dubna 2014. Chorvatsku se tyto kapitoly podařilo od jejich otevření uzavřít nejpozději do 2 let. Kdybychom stejnou situaci předpokládali i u Černé Hory, pak by k jejich uzavření mohlo dojít nejpozději do dubna 2016.

Jak již bylo výše zmíněno, od otevření první chorvatské kapitoly do uzavření poslední uběhlo 5 let. Bude-li opět předpokládán stejný vývoj situace i v Černé Hoře, která svou úplně první kapitolu otevřela v prosinci 2013, došlo by k uzavření všech kapitol *acquis* v prosinci 2018.

Z *Přílohy 2* této práce lze zjistit, že od uzavření poslední kapitoly došlo ke vstupu Chorvatska do Evropské unie přesně po dvou letech, jelikož Chorvatsko poslední kapitolu uzavřelo 30. června 2011 a novým členem EU se stalo 1. července 2013. Pokud by stejný postup byl aplikován na Černou Horu, u které bylo již teoreticky stanoveno uzavření poslední kapitoly na prosinec 2018, pak z výše uvedené dedukce vyplývá, že Černá Hora by se mohla stát novou členskou zemí EU v lednu 2019.

Členství v Evropské unii přináší zemím řadu výhod i nevýhod. Jako negativum lze spatřovat především to, že po vstupu do EU dojde k odevzdání části suverenity členské země v oblastech, které spadají do výlučné kompetence EU. Také v rámci koordinovaných politik přenáší členské země část svých pravomocí na Evropskou unii.

Jako výhody členství lze pro Černou Horu označit zachování politické a bezpečnostní stability, protože po vstupu do EU by se Černá Hora zapojila do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, která má za cíl zajišťovat bezpečnost a stabilitu v Evropě.

Dalším pozitivem je posílení ekonomické stability země, která by se tímto stala atraktivnější pro zahraniční investory. Se stabilní politickou situací v zemi je úzce spojen také rozvoj cestovního ruchu, který v Černé Hoře představuje podstatnou část hospodářství. Jako člen EU bude Černá Hora působit mnohem perspektivněji na poli zahraničního obchodu, neboť bude začleněna do nejvýznamnějšího světového hospodářského seskupení.

Vstupem do EU by mohlo dojít ke zlepšení problémových oblastí země, jako je veřejná správa, soudnictví, boj s organizovaným zločinem a korupcí, či životní prostředí.

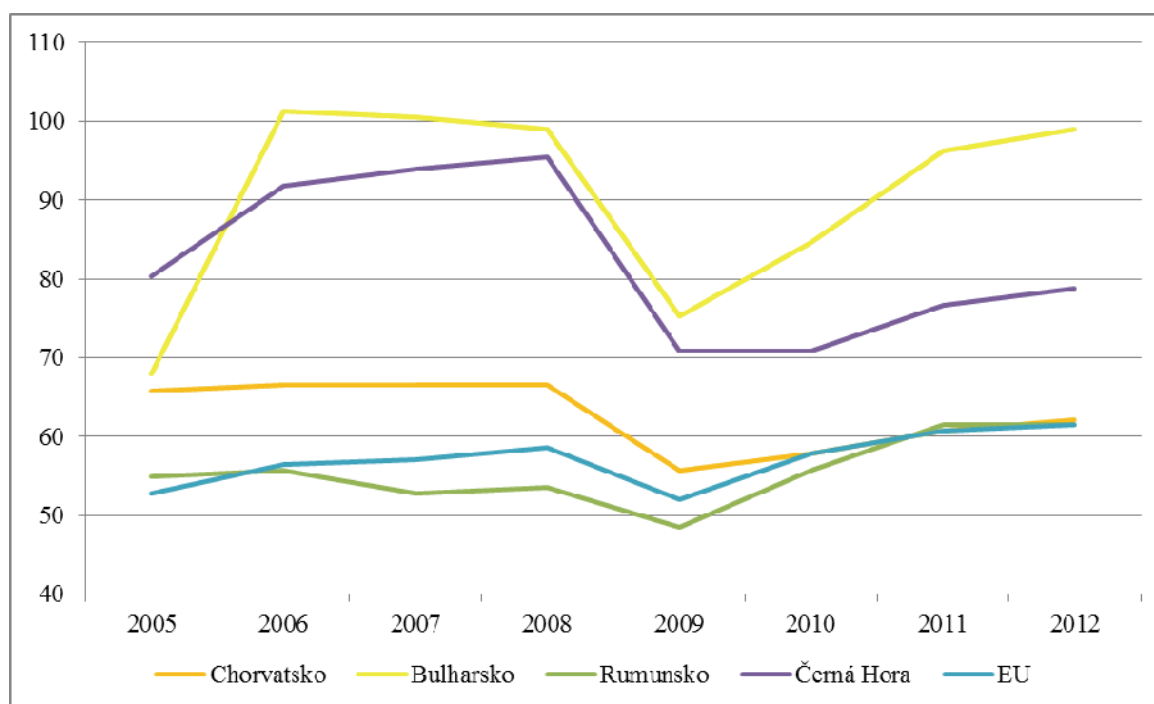
Obyvatelům Černé Hory přinese členství v EU větší svobodu pohybu a pobytu. Pracující lidé budou mít možnost zlepšit své uplatnění na trhu práce, čímž by mohlo dojít ke snížení vysoké míry nezaměstnanosti, která v současné době dosahuje téměř 20 %.

Se vstupem do EU získá Černá Hora také zastoupení v evropských institucích. V Evropské komisi se bude jednat o místo evropského komisaře, kdy jeden zástupce Černé Hory bude hájit zájmy Unie jako celku. Nejvyšší představitel země se bude účastnit summitů Evropské rady, která rozhoduje o nejdůležitějších otázkách týkajících se EU. A své zastoupení získá země také v Evropském parlamentu, kde se počet křesel uděluje podle počtu obyvatel země. Pokud Černou Horu srovnáme se zeměmi EU s nejmenším počtem obyvatel (Malta – 400 tis., Kypr – 800 tis. a Lucembursko – 500 tis.), dojdeme k závěru, že Černá Hora by mohla v budoucnu disponovat až 6 místy v Evropském parlamentu,

které mají nyní tyto země vyčleněny pro následující volební období. Účastí v Evropském parlamentu, Evropské komisi a Radě EU si země zajistí také účast na legislativním procesu.

Jako členská země se Černá Hora stane součástí celní unie a zahraničnímu obchodu nebudou bránit tarifní a netarifní překážky. Na grafu 4.2 byl pro představu zobrazen vývoj zahraničního obchodu ve vybraných zemích před a po vstupu do EU (v případě Rumunska a Bulharska).

Graf 4.2 - Vývoj zahraničního obchodu ve vybraných zemích (v % HDP)

Zdroj: [65], vlastní zpracování

Z grafu lze vyčíst propad zahraničního obchodu ve všech zemích vlivem hospodářské a dluhové krize. I přes to, že krize zásadně znehodnotila vývoj obchodní bilance, lze na grafu vidět, že nedošlo po vstupu Bulharska a Rumunska do EU v roce 2007 k zásadnímu zlepšení obchodní bilance. Po roce 2009 se však jejich zahraniční obchod zotavil daleko rychleji, než v případě Černé Hory. Tato situace může být dána právě členstvím v EU, díky kterému jsou obchodní aktivity více přístupné. Z grafu vyplývá, že díky svobodám na vnitřním trhu a daleko větším obchodním možnostem se obchodní situace s případnou krizí rychleji vyrovná.

* * *

V kapitole „Zhodnocení předpokladů pro přijetí Černé Hory do EU a efekty spolupráce“ byl čtenář nejdříve seznámen s cestou Černé Hory do EU a kroky, které předcházely oficiálnímu udělení statusu kandidátské země. Po vymezení všech důležitých milníků na této cestě byla kapitola zaměřena na analýzu a zhodnocení plnění přístupových kritérií, s bližším zaměřením na kapitoly *acquis*. Z analýzy uvedených dat, byla vytvořena predikce vstupu Černé Hory do EU.

5. ZÁVĚR

Integrační procesy v Evropě se dají považovat za úspěšné. Z původních šesti členů se Evropské společenství za půl století rozrostlo na současných dvacet osm. Původním motivem integrace byla snaha dosáhnout stability a bezpečnosti v Evropě po druhé světové válce, do dnešních dní se však motivy rozrostly o další ekonomické a politické zájmy.

Samotnému členství v Evropské unii předchází mnoho úkonů, které jsou nezbytné k tomu, aby země neohrozila svým vstupem stabilitu celého Společenství. Prvním krokem je splnění kodaňských kritérií, která zajišťují připravenost země především v oblasti politické a ekonomické. Tato kritéria byla vytvořena z důvodu odlišných politických a ekonomických situací nově přistupujících zemí (zejména v roce 2004) a zvyšujícímu se počtu členských států. Podstatou kodaňských kritérií se stalo tzv. *acquis communautaire*, nové členské státy pomocí tohoto kritéria by měly být schopné implementovat celou legislativu EU do svého vnitrostátního práva. Pro země západního Balkánu byl vytvořen speciální proces přistoupení z důvodu postautoritářského stavu řady států v tomto regionu, neutěšené ekonomické situace a korupce. Kromě kodaňských kritérií tak tyto země musí navíc splňovat další podmínky.

Příprava na vstup do EU je tak poměrně složitou procedurou trvající zpravidla několik let. Po splnění určitých podmínek se ze zemí stávají země kandidátské, kterými jsou v současné době Srbsko, Černá Hora, Turecko, Island a Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Nedílnou součástí přístupového procesu je i finanční pomoc potenciálním a kandidátským zemím, pro kterou byl vytvořen nástroj předvstupní pomoci, prostřednictvím kterého získala konkrétně Černá Hora už zhruba 237 mil EUR. V přepočtu na obyvatele se jedná o nevyšší obnos plynoucí z tohoto nástroje.

V druhé kapitole byly přiblíženy dva základní postoje k integraci – eurooptimismus a euroskepticismus. Kandidátské a členské země EU by měly zastávat zejména postoj eurooptimismu, který podporuje samotný integrační proces a činnosti v něm. Měly by věřit, že je pro ně členství zejména přínosem, neboť v opačném případě by se o členství neměly ucházet.

Třetí kapitola byla zaměřena na historické události Černé Hory vedoucí k současným integračním tendencím. Historie Černé Hory sahá až do dob bývalé Jugoslávie. V době vzniku Jugoslávie neměla Černá Hora vlastní diplomacii a byla jen součástí velkého celku. Postupem času však získala status republiky a začala provádět svou zahraniční politiku. Po rozpuštění Socialistické federativní republiky Jugoslávie v roce 1991 došlo k vytvoření dvoučlenné

Federace Srbska a Černé Hory (rok 1992). Černá Hora se však záhy začala distancovat od srbského vůdce Slobodana Miloševiče a začala usilovat o nezávislost. Tu získala až v roce 2006. V závěrečných částech kapitoly je popsáno členství Černé Hory v důležitých mezinárodních organizacích. Do CEFTA vstoupila země v roce 2007 a v roce 2012 do WTO. S NATO udržuje silné styky, jeho členem se však dosud nestala. V současnosti usiluje o vstup do EU, která je této myšlence nakloněna.

Hodnocení předpokladů pro přijetí Černé Hory do EU je součástí poslední čtvrté kapitoly. Při plnění politických kodaňských kritérií byly zaznamenány nedostatky zejména v oblastech korupce, soudnictví, organizovaného zločinu, efektivnosti veřejné správy či diskriminace zranitelných skupin. I přes veškeré snahy černohorské vlády nebyly ani cíle ekonomických kritérií zcela naplněny. Největším makroekonomickým problémem stále zůstává slabá produktivita práce a s tím související vysoká míra nezaměstnanosti, která zde dosahuje až 20 %. Problematikou je taktéž výše veřejného zadlužení, která od roku 2009 neustále roste a v roce 2013 už dosahovala téměř 54 % HDP. Na druhou stranu, cíle udržet rozpočtový schodek nižší než 3 % HDP se podařilo dosáhnout pomocí řady nových fiskálních opatření. Ekonomická úroveň Černé Hory patří stále k nejnižším. HDP na osobu dosahuje hodnoty 5 063 EUR (2012). Po vstupu do EU se tak dá očekávat, že bude čistým příjemcem finanční pomoci.

Přínosy a negativa, která by mohla vzejít ze vstupu do EU, jsou podle autorky následující:

Tab. 5.1 – Přínosy a náklady vyplývající ze vstupu pro Černou Horu

Přínosy	Nevýhody
Posílení mezinárodního postavení a bezpečnosti	Ztráta suverenity
Zastoupení a spolurozhodování v orgánech EU	Povinnosti vyplývající ze členství
Účast v obranné politice EU	Nadměrná byrokracie
Možnost být součástí prostoru svobody, bezpečnosti a práva	Vysoké ceny v rámci unie a zdražování
Členství v jednom z nejvýznamnějších seskupení světa	Efekt přelévání negativních dopadů krachujících zemí
Značný objem finanční pomoci ze strany EU	Obava ze společné měny

Urychlení růstu životní úrovně obyvatel a ekonomického rozvoje státu	Podřízení se politickým zájmům EU jako celku
Značný objem finanční pomoci ze strany EU	Migrace nežádoucích osob
Přístup k výhodným úvěrům EIB a zvýšení přílivu přímých zahraničních investic	
Otevření trhů, které byly dosud nepřístupné	
Možnost zapojit se do HMU	
Pomoc v případě přírodních katastrof	
Posílení demokratického systému a právního státu	
Rozšíření práv občanů o práva občanů EU	

Zdroj: Vlastní zpracování

Ze zmíněných poznatků autorka diplomové práce usuzuje, že je hypotéza vstupu Černé Hory v následujících 10 letech reálná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] POLITICAL GEOGRAPHY NOW. *Croatia Joins EU, leaves CEFTA*. [online]. PGN [cit. 11. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.polgeonow.com/2013/07/croatia-joins-eu-leaves-cefta.html>
- [2] EVROPSKÁ KOMISE. *EU enlargement: priorities for 2014* [online]. EK [cit. 11. 2. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/commission_2010_2014/fule/headlines/news/2013/10/20131016_2_cs.htm
- [3] ZLÝ, Bohumír. *Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7399-719-9.
- [4] THE UNIVERSITY OF SHEFFIELD. *Understanding 'Europessimism'*. [online]. Euractiv [cit. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <http://speri.dept.shef.ac.uk/2014/03/04/understanding-europessimism/>
- [5] EURACTIV. *Euroscepticism: More than a British phenomenon*. [online]. Euractiv [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/general/euroscepticism-linksdossier-514131>
- [6] FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 154 s. ISBN 978-80-7325-223-6.
- [7] EUR-LEX. *Smlouva o Evropské unii*. [online]. EL [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF>
- [8] ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU*. 1. vyd. Praha: LINDE nakladatelství s. r. o., 2003. 159 s. ISBN 80-86131-40-8.
- [9] EUROPEAN COMMISSION. *Enlargement*. [online]. EC [cit. 27. 2. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/index_en.htm, 27.2.2014
- [10] EUROPEAN COMMISSION. *Porozumění procesu rozšíření*. [online]. EC [cit. 5.3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/publication/enl-understand_cs.pdf

- [11] EUR-LEX. *Smlouva o Evropské unii*. [online]. EL [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF>
- [12] EUROPEAN COMMISSION. *Proces přistoupení nového členského státu*. [online]. EC [cit. 6. 3. 2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/ongoing_enlargement/114536_cs.htm
- [13] EUROPEAN COMMISSION. *Jak funguje Evropská unie – Jednotlivé země*. [online]. EC [cit. 6. 3. 2014]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/countries/index_cs.htm
- [14] EUROPEAN COMMISSION. *Enlargement – Conditions of membership*. [online]. EC [cit. 4. 3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis/index_en.htm
- [15] CABADA, Ladislav a kol. *Aktuální výzvy evropského integračního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 295 s. ISBN 978-80-7380-289-9
- [16] EURACTIV. *EU a západní Balkán*. [online]. Euractiv [cit. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>
- [17] EUROPEAN COMMISSION. *Západní Balkán – Posílení evropské perspektivy*. [online]. EC [cit. 4. 3. 2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/e50028_cs.htm
- [18] EUROPEAN COMMISSION. *Nástroj předvstupní pomoci*. [online]. EC [cit. 4.3. 2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/e50020_cs.htm
- [19] EUROSOP.CZ. *Předvstupní pomoc*. [online]. Eurosop. [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/168/sekce/predvstupni-pomoc/>
- [20] CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *The World Factbook*. [online]. CIA [cit. 20.3. 2014]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
- [21] EUROPEAN COMMISSION. *Other (non-candidate) Western Balkan countries*. [online]. EC [cit. 13.3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/international/non_eu/westernbalkan/index_en.htm

- [22] WIKIMEDIA COMMONS. *Europe location*. [online]. Wikimedia [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Europe_location_MNE.png
- [23] CEFTA TRADE PORTAL. *About Montenegro*. [online]. CFT [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.ceftatradeportal.com/montenegro/>
- [24] ŠÍSTEK, František. *Stručná historie států – Černá Hora*. Praha: Libri, 2008. 126 s. ISBN 978-80-7277-355-8.
- [25] MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS AND EUROPEAN INTEGRAION. *Historical overview of Montenegrin diplomacy*. [online]. MVPEI [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mvpei.gov.me/en/ministry/Historical-overview/>
- [26] NATOAKTUAL.CZ – *Washingtonská smlouva*. [online]. Natoaktual.cz [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/washingtonskasmlouva.htm
- [27] NATO – *What Is NATO*. [online]. NATO [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html>
- [28] MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Partnerství pro mír*. [online]. MVČR [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/partnerstvi-pro-mir.aspx>
- [29] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Akční plán členství..* [online]. MZVČR [cit. 1. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/archiv/nato_a_cr/washingtonsky_summit_nato/akcni_plan_clenstvi.html
- [30] BSNEWS. *NATO'S Worldwide Expansion*. [online]. BSNews [cit. 1. 4. 2014]. Dostupné z: <http://bsnews.info/natos-worldwide-expansion-post-cold-world-era/>
- [31] NATO – *Summit Bucharest*. [online]. NATO [cit. 11. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html
- [32] STOJAROVÁ, Věra. *Security perspectives on the Western Balkan Countries*. Brno: Centre for the Study of Democracy and Culture, 2010. 123 s. ISBN 978-80-7325-232-8.
- [33] NATO – *Membership Action Plan*. [online]. NATO [cit. 11. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37356.htm?selectedLocale=en

- [34] NATO – *NATO's relations with Montenegro*. [online]. NATO [cit. 11. 4. 2014].
Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49736.htm?selectedLocale=en
- [35] NATOAKTUAL.CZ – *Nejžhavějším kandidátem na členství v NATO je Černá Hora*. [online]. Natoaktual.cz [cit. 11. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/nejzhavejsim-kandidatem-na-clenstvi-v-nato-je-cerna-horap24/na_media.aspx?c=A131005_205357_na_media_m02
- [36] GOVERNMENT OF MONTENEGRO. *NATO to support Montenegro in maintaining reform momentum*. [online]. GOM [cit. 11. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.gov.me/en/News/136887/Secretary-General-Rasmussen-after-meeting-Prime-Minister-dukanovic-in-Brussels-NATO-to-support-Montenegro-in-maintaining-reform.html>
- [37] WORLD TRADE ORGANIZATION. *The WTO*. [online]. WTO [cit. 11. 4. 2014].
Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm
- [38] WORLD TRADE ORGANIZATION. *What We Do*. [online]. WTO [cit. 11. 4. 2014].
Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm
- [39] WORLD TRADE ORGANIZATION. *Accessions – Montenegro*. [online]. WTO [cit. 11. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_montenegro_e.htm
- [40] WORLD TRADE ORGANIZATION. *Documents*. [online]. WTO [cit. 11. 4. 2014].
Dostupné z: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S006.aspx?Query=%28%20@Symbol=%20wt/acc/cgr/*%29&Language=ENGLISH&Context=FomerScriptedSearch&languageUIChanged=true#
- [41] EUROSKOP.CZ. *OBSE*. [online]. Euroskop. [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9142/sekce/obse/>
- [42] WIKIMEDIA COMMONS. *OSCE members and partners*. [online]. Wikimedia [cit. 20. 4. 2014]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:OSCE_members_and_partners.svg
- [43] ORGANIZATION OF SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE. *Participating States*. [online]. OSCE. [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.osce.org/who/83>

- [44] ORGANIZATION OF SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE. *Partners for Co-operation*. [online]. OSCE. [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.osce.org/who/84>
- [45] EUROPEAN UNION – EXTERNAL ACTIONS. *Rules of Procedure of OSCE*. [online]. EU-EA [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/delegations/vienna/documents/eu_osce/rules_of_procedure_en.pdf
- [46] ZLÝ, Bohumír a kol. *Integrační procesy ve světové ekonomice*. 1.vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita, 2004. 233 s. ISBN 80-248-0592-8.
- [47] PLCHOVÁ, Božena. *Středoevropská dohoda o volném obchodě – CEFTA*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, nakladatelství Oeconomica, 2003. 50 s. ISBN 80-245-0480-4.
- [48] CENTRAL EUROPEAN FREE TRADE AGREEMENT – *CEFTA 2006*. [online]. CEFTA [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.cefta.int>
- [49] VELVYSLANECTVÍ ČR V ZÁHŘEBU. *CEFTA 2006 - Středoevropská zóna volného obchodu* [online]. MZV ČR [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/zagreb/cz/obchod_a_ekonomika/cefta_2006_stredoevropska_zona_volneho.html
- [50] WIKIMEDIA COMMONS. *OSCE members and partners*. [online]. Wikimedia [cit. 20. 4. 2014]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:CEFTA_2013.PNG
- [51] CEFTA TRADE PORTAL – *Trade Regime*. [online]. CTP [cit. 14. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.ceftatradeportal.com/montenegro/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=45&Itemid=66&lang=en
- [52] STATISTICAL OFFICE OF MONTENEGRO. *Statistic*. [online]. MONSTAT [cit. 20. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.monstat.org/eng/page.php?id=16>
- [53] STATISTICAL OFFICE OF MONTENEGRO. *External Trade of Montenegro 2013*. [online]. MONSTAT [cit. 20. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.monstat.org/userfiles/file/spoljna%20trgovina/2014/godisnji2013/External%20trade%20of%20Montenegro%20January-December%202013.pdf>
- [54] CENTRAL EUROPEAN FREE TRADE AGREEMENT – *Statistic*. [online]. CEFTA [cit. 20. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.cefta.int/statistics>

- [55] FŇUKAL, Miloš. *Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 211 s. ISBN 978-80-244-3251-9.
- [56] EVROPSKÁ KOMISE. *Jaký pokrok udělali potenciální členové EU?* [online]. EC [cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/131016_rozsirovani_cs.htm
- [57] MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS AND EUROPEAN INTEGRATION. *Foreign Policy*. [online]. MVPEI [cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mvpei.gov.me/en/ministry/Foreign-Policy/>
- [58] EUROPEAN COMMISSION. *Enlargement*. [online]. EC [cit. 20.3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/montenegro/index_en.htm
- [59] MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS AND EUROPEAN INTEGRATION. *Montenegro and EU*. [online]. MVPEI [cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mvpei.gov.me/en/ministry/Documents/?query=me%204%20EU&sortDirection=desc>
- [60] EUROPEAN COMMISSION. *Montenegro 2013 Progress Report*. [online]. EC [cit. 15. 4. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mn_rapport_2013.pdf
- [61] NEW EUROPE. *EU-Montenegro promote accession talks* [online]. NewEurope [cit. 15. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.neurope.eu/article/eu-montenegro-promote-accession-talks>
- [62] THE WORLD BANK. *GDP per capita*. [online]. WBit. 15. 4. 2014]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries/EU-ME-HR-BG-RO?display=graph>
- [63] EUROPEAN COMMISSION. *Strategy paper 2013*. [online]. EC [cit. 15. 4. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf
- [64] EUROPEAN COMMISSION. *Montenegro - financial assistance* [online]. EC [cit. 17. 4. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/funding-by-country/montenegro/index_en.htm

[65] THE WORLD BANK. *Trade*. [online]. WBit. 15. 4. 2014]. Dostupné z:
<http://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS/countries/ME-BG-EU-HR-RO?display=graph>

SEZNAM ZKRATEK

BaH	Bosna a Hercegovina
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (Program finanční pomoci pro země západního Balkánu)
CEFTA	Středoevropská dohoda o volném obchodu
EFTA	European Free Trade Association (viz ESVO)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIB	Evropská investiční banka
ESUO	Evropské sdružení uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
FYROM	Bývalá jugoslávská republika Makedonie
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HMU	Hospodářská a měnová unie
IPA	Instrument for Pre-accession Assistance (Nástroj předvstupní pomoci)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SAA	Dohoda o stabilizaci a přidružení
SAP	Proces stabilizace a přidružení
SVE	Země severovýchodní Evropy
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo – mise OSN pro Kosovo
VB	Velká Británie
WTO	Světová obchodní organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 2.1 Mapa členských států EU
- Obr. 3.1 Poloha Černé Hory na západním Balkáně
- Obr. 3.2 Mapa partnerských smluv NATO v Evropě a okolí
- Obr. 3.3 Přehled členských států OBSE a partnerských států pro spolupráci
- Obr. 3.4 Mapa současných členských států CEFTA

SEZNAM TABULEK

- Tab. 2.1 Rozdělení kapitol acquis
- Tab. 2.2 Alokace programu IPA v programovém období 2007-2013 (v mil. EUR)
- Tab. 3.1 Přehled všech minulých i současných členských států CEFTA
- Tab. 3.2 Obchodní bilance vybraných zemí s Evropskou unií a v rámci CEFTA (v tis. EUR)
- Tab. 4.1 Základní makroekonomické ukazatele Černé Hory
- Tab. 4.2 Finanční alokace jednotlivých složek IPA pro Černou Horu na rok 2013
- Tab. 5.1 Přínosy a náklady vyplývající ze vstupu pro Černou Horu

SEZNAM GRAFŮ

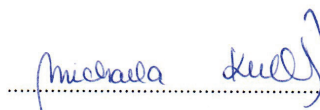
- Graf 2.1 Procentuální vyjádření alokace IPA v programovém období 2007-2013
- Graf 3.1 Obchodní bilance Černé Hory v období 2009-2013 (v mil. EUR)
- Graf 4.1 Vývoj HDP na osobu ve vybraných zemích EU (v EUR)
- Graf 4.2 Vývoj zahraničního obchodu ve vybraných zemích (v % HDP)

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního, a § 60 – školní dílo;
- беру на вѣдомі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. 4. 2014

Bc. Michaela Kulhová

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Stav jednotlivých kapitol acquis Chorvatska (k prosinci 2012)

Příloha 2: Stav jednotlivých kapitol acquis Černé Hory (k březnu 2014)

Příloha 1: Stav jednotlivých kapitol acquis Chorvatska (k prosinci 2012)

Kapitoly acquis	Posouzení na začátku	Začátek screeningu	Konec screeningu	Otevření kapitoly	Uzavření kapitoly
1.	Je potřeba značné úsilí	01/2006	02/2006	07/2008	04/2010
2.	Je potřeba značné úsilí	07/2006	09/2006	06/2008	10/2009
3.	Je potřeba značné úsilí	11/2005	12/2005	06/2007	12/2009
4.	Je potřeba další úsilí	11/2005	12/2005	10/2009	11/2010
5.	Je potřeba značné úsilí	11/2005	11/2005	12/2008	06/2010
6.	Je potřeba další úsilí	06/2006	07/2006	06/2007	10/2009
7.	Neočekávají se obtíže	02/2006	03/2006	03/2007	12/2008
8.	Je potřeba značné úsilí	11/2005	12/2005	06/2010	06/2011
9.	Je potřeba značné úsilí	03/2006	05/2006	06/2007	11/2009
10.	Neočekávají se obtíže	12/2006	07/2006	07/2007	12/2008
11.	Je potřeba značné úsilí	12/2005	01/2006	10/2009	04/2011
12.	Je potřeba značné úsilí	03/2006	04/2006	10/2009	07/2010
13.	Je potřeba další úsilí	02/2006	03/2006	02/2010	06/2011
14.	Je potřeba další úsilí	06/2006	09/2006	04/2008	11/2010
15.	Je potřeba další úsilí	05/2006	06/2006	04/2008	11/2009
16.	Je potřeba značné úsilí	06/2006	07/2006	10/2009	06/2010
17.	Neočekávají se obtíže	02/2006	03/2006	12/2006	12/2008
18.	Neočekávají se obtíže	06/2006	07/2006	06/2007	10/2009

19.	Je potřeba značné úsilí	02/2006	03/2006	06/2008	12/2009
20.	Neočekávají se obtíže	03/2006	05/2006	12/2006	07/2008
21.	Neočekávají se obtíže	06/2006	09/2006	12/2007	10/2009
22.	Je potřeba značné úsilí	09/2006	10/2006	10/2009	04/2001
23.	Je potřeba značné úsilí	09/2006	10/2006	06/2010	06/2011
24.	Je potřeba značné úsilí	01/2006	02/2006	10/2009	12/2010
25.	Neočekávají se obtíže	10/2005	11/2005	06/2006	06/2006
26.	Neočekávají se obtíže	10/2005	11/2005	12/2006	12/2006
27.	Zcela v rozporu s aquis	04/2006	06/2006	02/2010	12/2010
28.	Je potřeba další úsilí	06/2006	07/2006	10/2007	11/2009
29.	Je potřeba další úsilí	01/2006	03/2006	12/2006	10/2009
30.	Neočekávají se obtíže	07/2006	09/2006	10/2007	10/2008
31.	Neočekávají se obtíže	09/2006	10/2006	06/2010	12/2010
32.	Je potřeba další úsilí	05/2006	06/2006	06/2007	07/2010
33.	Neočekávají se obtíže	09/2006	10/2006	12/2007	06/2001
34.	---	---	---	---	11/2010
35	---	---	---	---	06/2011

Příloha 2: Stav jednotlivých kapitol acquis Černé Hory (k březnu 2014)

Kapitoly acquis	Posouzení na začátku	Začátek screeningu	Konec screeningu	Otevření kapitoly	Uzavření kapitoly
1.	Je potřeba značné úsilí	01/2013	06/2013		
2.	Je potřeba další úsilí	05/2013	07/2013		
3.	Je potřeba další úsilí	10/2012	11/2012		
4.	Je potřeba další úsilí	01/2013	02/2013		
5.	Je potřeba další úsilí	09/2012	11/2012	12/2013	
6.	Je potřeba další úsilí	10/2012	11/2012	12/2013	
7.	Je potřeba značné úsilí	10/2012	11/2012	03/2014	
8.	Je potřeba další úsilí	03/2012	04/2012		
9.	Je potřeba další úsilí	04/2013	11/2013		
10.	Je potřeba další úsilí	06/2012	01/2013	03/2014	
11.	Je potřeba značné úsilí	06/2012	12/2012		
12.	Je potřeba značné úsilí	06/2012	02/2013		
13.	Je potřeba značné úsilí	10/2012	06/2013		
14.	Je potřeba další úsilí	03/2013	05/2013		
15.	Je potřeba další úsilí	02/2013	04/2013		
16.	Neočekávají se obtíže	04/2013	04/2013		
17.	Je potřeba další úsilí	01/2013	02/2013		
18.	Je potřeba značné úsilí	06/2013	06/2013		

19.	Je potřeba značné úsilí	01/2013	03/2013		
20.	Neočekávají se obtíže	10/2012	11/2012	12/2013	
21.	Je potřeba další úsilí	04/2013	05/2013		
22.	Je potřeba značné úsilí	11/2012	12/2012		
23.	Je potřeba značné úsilí	03/2012	05/2012	12/2013	
24.	Je potřeba značné úsilí	03/2012	05/2012	12/2013	
25.	Neočekávají se obtíže	09/2012	09/2012	12/2012	12/2012
26.	Neočekávají se obtíže	09/2012	11/2012	04/2013	04/2013
27.	Zcela v rozporu s aquis	02/2013	03/2013		
28.	Je potřeba další úsilí	02/2013	04/2013		
29.	Neočekávají se obtíže	05/2013	06/2013		
30.	Neočekávají se obtíže	05/2013	06/2013		
31.	Neočekávají se obtíže	05/2013	12/2013		
32.	Je potřeba značné úsilí	05/2013	06/2013		
33.	Neočekávají se obtíže	05/2013	06/2013		
34.	---				
35	---				

Názvy jednotlivých kapitol:

1. volný pohyb zboží,	19. sociální politika a zaměstnanost,
2. svoboda pohybu pracovníků,	20. podniky a průmyslová politika,
3. právo usazování a volný pohyb služeb,	21. transevropské sítě,
4. volný pohyb kapitálu,	22. regionální politika a koordinace strukturálních nástrojů,
5. zadávání veřejných zakázek,	23. soudnictví a základní práva,
6. právo obchodních společností,	24. spravedlnost, svoboda a bezpečnost,
7. právo duševního vlastnictví,	25. věda a výzkum,
8. politika hospodářské soutěže,	26. vzdělávání a kultura,
9. finanční služby,	27. životní prostředí,
10. informační společnost a média,	28. ochrana spotřebitele a zdraví,
11. zemědělství,	29. celní unie,
12. bezpečnost potravin, veterinární a fytosanitární politika,	30. vnější vztahy,
13. rybolov,	31. zahraniční, bezpečnostní a obranná politika,
14. dopravní politika,	32. finanční kontrola,
15. energetika,	33. finanční a rozpočtová ustanovení,
16. daně,	34. instituce,
17. hospodářská a měnová politika,	35. ostatní otázky
18. statistika,	